

– et aktuelt læremiddel
i tidsskriftform

Norsknytt

ISSN 0801 5368

- Norsk kort 2009
- Nye grammatikkbøker
- Arbeitshefter med sakprosa
- Handlingskjeder
- Klassesamtale om språkbruk
- Den nasjonale leseprøven
- Tegnsettingstest

- H.C. Andersen
- Brødrene Grimm
- Asbjørnsen og Moe
- Ord med historie
- Avskjed på grått papir
- Korrekturkryss
- Arbeid med ordpar

Norsknytt

gir variasjon og liv til norskundervisningen

NORSKFAGET/NORSKNYTT:

Årgang 1990:	«Norsknytt 1/90, 2/90 og 3/90»	50,-
Årgang 1991:	«Norsknytt 1/91, 2/91 og 3/91»	50,-
Årgang 1992:	«Norsknytt 1/92, 2/92, 3/92 og 4/92»	50,-

NORSKFAGET/NORSKNYTT:

Årgang 1993:	«Norsknytt 1/93, 2/93, 3/93 og 4/93»	200,-
Årgang 1994:	«Norsknytt 1/94, 2/94, 3/94 og 4/94»	200,-
Årgang 1995:	«Norsknytt 1/95, 2/95, 3/95 og 4/95»	200,-
Årgang 1996:	«Norsknytt 1/96, 2/96, 3/96 og 4/96»	200,-
Årgang 1997:	«Norsknytt 1/97, 2/97, 3/97 og 4/97»	200,-
Årgang 1998:	«Norsknytt 1/98, 2/98, 3/98 og 4/98»	200,-
Årgang 1999:	«Norsknytt 1/99, 2/99, 3/99 og 4/99»	200,-
Årgang 2000:	«Norsknytt 1/00, 2/00, 3/00 og 4/00»	200,-
Årgang 2001:	«Norsknytt 1/01, 2/01, 3/01 og 4/01»	200,-
Årgang 2002:	«Norsknytt 1/02, 2/02, 3/02 og 4/02»	200,-
Årgang 2003:	«Norsknytt 1/03, 2/03, 3/03 og 4/03»	200,-
Årgang 2004:	«Norsknytt 1/04, 2/04, 3/04 og 4/04»	200,-
Årgang 2005:	«Norsknytt 1/05, 2/05, 3/05 og 4/05»	200,-
Årgang 2006:	«Norsknytt 1/06, 2/06, 3/06 og 4/06»	200,-
Årgang 2007:	«Norsknytt 1/07, 2/07, 3-4 /07»	350,-
Årgang 2008:	«Norsknytt 1/08, 2/08, 3/08 og 4/08»	350,-

NB: Porto og forsendelseskostnader kommer i tillegg.

Ønskes et større antall av enkelte hefter, be om pristilbud!

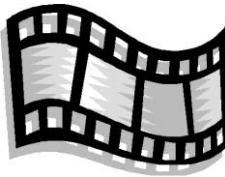
Send bestillingen til:

Norsknytt
Postboks 303 Levanger
7601 LEVANGER

Eller bruk e-post:

post@norsknytt.no

Nye kortfilmer til bruk i klasserommet

Norsk Filminstitutt har enda en gang sørget for at norsk lærere på en enkel måte kan trekke filmer inn i undervisningen. Utgivelsen «Norsk Kort 2008» inneholder 11 kortfilmer. Nedenfor presenterer vi de filmene som passer best for ungdomsskolen.

Ekornet (14 minutter)

Ti år gamle Fredrik ønsker å ha kontakt med faren sin i fengselet. Fredrik fanger et ekorn og får hjelp til å stoppe det ut. Deretter reiser han alene til Bergen fengsel for å gi gaven til faren.

Manusforfatteren, Stian Forgaard, fikk ideen til filmen da han hørte en radiodokumentar om at tusenvis av norske barn har en av foreldrene sine i fengsel, med alt det medfører av skam, fortelse og mobbing. Kortfilmen har blant annet vunnet pris for beste kortfilm under Stavanger Kortfilmfestival og Bergen Internasjonale Filmfestival (BIFF).

I klasserommet kan kortfilmen fungere særlig godt for å inspirere elevene til å skrive om tanker og følelser. Elevene kan for eksempel gå inn i rollen som Fredrik (eller en av Fredriks foreldre) og dikte opp brev eller dagboknotater om den situasjonen som har oppstått.

Liten knute (7 minutter)

Denne absurde og underlige fortellingen passer nok best for elever på tiende trinn, for selv om kortfilmen på mange måter er humoristisk, er den også litt ekkel. Utgangspunktet for filmen er at guttungen Kåre kommer til verden med en navlestrengh som ingen klarer å kutte over. Navlestrenghen henger fast i en morkake som nekter å komme ut. Moren og sønnen må følge hverandre fra vogge til grav, og naturligvis oppstår det mange pinlige og komiske situasjoner underveis.

Kortfilmen bygger på en ganske elevvennlig novelle av Gunnhild Øyehaug (*Knutar*, utgitt i 2004). I klasserommet vil det være naturlig å la elevene sammenlikne novellen med kortfilmen for å finne ut hvordan historien forandrer seg når den flyttes fra bok til skjerm. Et viktig tema er i historien er morsbinding, så kortfilmen kan gjerne knyttes til det litterære temaet «ansvar og oppbrudd».

Lydskygger (7 minutter)

Hvordan er det å være blind? Regissør Julie Engaas besvarer spørsmålet på en særdeles elegant måte i kortfilmen *Lydskygger*. Kortfilmen er både en dokumentarfilm og en animasjonsfilm, og Engaas viser hvordan blinde mennesker kan oppfatte omgivelsene sine som «lydskygger». Konturene av bygninger, gjenstander og mennesker blir tegnet inn, og elevene vil ganske sikkert få seg en aha-opplevelse når de ser filmen.

Som etterarbeid kan elevene oppsøke nettsidene til Norges Blindeforbund for å lære mer om synshemminger. Elevene kan få i oppgave å skrive en sakpreget tekst om hvordan man best kan ta hensyn til blinde og svaksynte mennesker.

Rundt og rundt (3 minutter)

Kortfilmen *Rundt og rundt* er en musikkvideo med hip hop-gruppa Herreløse. Som tittelen svakt antyder, dreier det seg om en sirkelfortelling. Viktige ingredienser er tagging, dårlig økonomi og utroskap, og musikkvideoen skildrer en ensformig hverdag i storbyen. Hele musikkvideoen er tatt en tagning, uten klipp.

Selve teksten kan være tung å oppfatte for eldre ører, men desto større glede kan enkeltelever ha av å gjenfortelle handlingen for resten av klassen. Filmen er ikke lengre enn at den kan vises to ganger, før og etter en klasesamtale. Når det gjelder filmatiske virkemidler, vil det være særlig naturlig å gripe fatt i hvordan scenene er sydd sammen, for nettopp overgangene er denne musikkvideoens store styrke.

Varde (16 minutter)

Amanda-prisen for beste kortfilm i 2008 gikk til kortfilmen *Varde* fra Tromsø. Filmen handler om tiåringer som prøver å styrke sin egen posisjon i venneflokkene. Hovedpersonen er Johan, en litt upopulær gutt som lokker kameraten Stig ned i en kjeller. Johan lukker kjellerlemmen og bygger en varde på toppen. Selv om kortfilmen handler om tiåringer, er den så sterk at den vil fungere godt også på høyere alderstrinn.

Kortfilmen *Varde* byr på mange elementer som en norsk lærer kan gripe fatt i, både når det gjelder tema og fortellergrep. Særlig fruktbart kan det være å arbeide med personskildringene. Hvordan er de ulike personene skildret gjennom handlinger, kroppsspråk og replikker? Elevene kan også vurdere hvordan bildeutsnitt, bildevinkler og lyssetting er med på å forsterke det inntrykket vi får av personene.

Ny grammatikk for lærere og elever

Med innføringen av Kunnskapsløftet er et nytt sett med grammatiske begreper innført i skoleverket. De beste og mest tilgjengelige lærebøkene er trolig skrevet for elever med norsk som fremmedspråk.

For ti år siden ga Kirsti Mac Donald ut «Norsk grammatikk for fremmedspråklige». Nå er hun på markedet med en revidert utgave, der de nye grammatiske begrepene er tatt i bruk. Læreverket består av en teoribok og en arbeidsbok. I tillegg finnes det et gratis nettsted med fasit til arbeidsboka og et brukbart utvalg av interaktive oppgaver. Til sammen er læremiddelpakken et godt hjelpemiddel for lærere som ønsker å lære mer om norsk grammatikk anno 2009.

Også elever på ungdomstrinnet kan ha stor nytte av bøkene, men prisen er forholdsvis høy med tanke på innkjøp til en hel klasse. Dessuten har layouten et voksent preg. Bøkene inneholder få illustrasjoner, og skriftstørrelsen er ikke tilpasset lesesvake elever. Men elever som er lærelystne og har talent for grammatikk, vil finne mye snadder.

Tradisjonell inndeling

Boka er bygd opp slik at leseren først møter ni kapitler om de ulike ordklassene. Deretter behandles setningsledd, setningstyper og ulike former for sammenbinding av setninger.

Arbeidsboka følger kapittelinnndelingen i teoriboka, slik at elevene kan gå grundigere inn på hvert emne. Selv om bøkene først og fremst er

skrevet for elever som vil lære seg norsk som andrespråk, har de aller fleste oppgavene stor relevans også for elever med norsk som morsmål. Så godt som alle oppgavene er utfyllingsoppgaver.

Sammenliknet med tradisjonelle arbeidsbøker i grammatikk, rydder forfatteren plass til forholdsvis mange oppgaver knyttet til setningsleddenes rekkefølge. For øvrig er oppgavene varierte, og de to bøkene dekker hele bredden av grammatiske utfordringer.

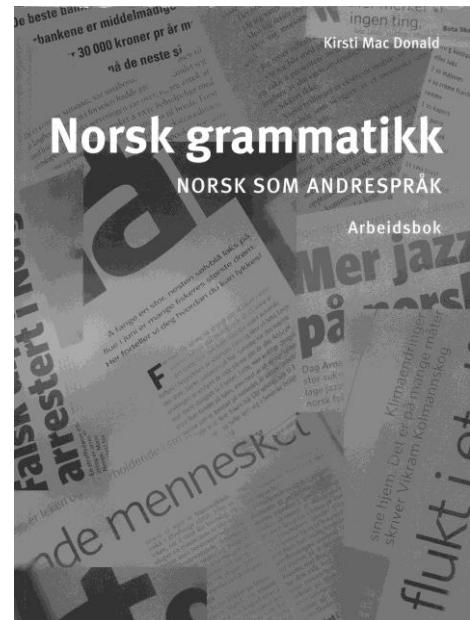
Kirsti Mac Donald:

«Norsk grammatikk. Norsk som andrespråk. Teoribok» (164 sider)
Pris: 275,- kroner

«Norsk grammatikk. Norsk som andrespråk. Arbeidsbok» (160 sider)
Pris: 275,- kroner

<http://norskgrammatikk.cappelendamm.no/>

Cappelen Damm 2009

Landskonferanse om sammensatte tekster

Landslaget for norskundervisning (LNU) inviterer til landskonferanse i Stavanger fra fredag den 19. mars til lørdag den 20. mars 2010. Konferansen har fått tittelen «Mening i samspill».

Ved å legge konferansen utenfor Oslo bryter LNU en årelang tradisjon som går ut på å arrangere landskonferansen i hovedstaden annethvert år. Noe av bakgrunnen skal være et ønske om å tilgodese medlemmene i distrikten med gode kursmuligheter. Samtidig har det vist seg at landskonferansene som legges utenfor Oslo, jevnt over har hatt flere deltakere enn konferansene i Oslo.

Det foreløpige programmet til landskonferansen er lagt ut på LNUs hjemmesider. I tillegg til praktiske seksjoner blir det som vanlig mange foredrag:

- Lesing, skriving og nye skriftkulturer v/ Arne Olav Nygård.
- Unge leser i møte med komplekse nett-tekster v/Martin Engebretsen.

- Hva som setter igang en historie i film og litteratur v/ Sara Johnsen.
- Reality-tv som identitets-skaping og iscenesettelse v/Geir Zakariassen.
- Bildebøker v/Svein Nyhus.
- Sammensatte elevtekst v/Anne Løvland.

Nytt arbeidshefte med stor vekt på sakprosatekster

Tre framtredende skrifeforskere har gått sammen om å lage arbeidshefter i skriving til bruk på ungdomstrinnet. Skoler som har råd til det, bør sterkt vurdere å kjøpe inn klassesett i Skriv-serien.

Da Kunnskapsløftet ble innført i 2007, ble satsningen på sakprosatekster trukket fram som en av de viktige endringene i norskfaget. Men den som har studert de nye norskverkene grundig, har nok oppdaget at skjønnlitteraturen fortsatt er viet langt mer plass enn sakprosaen. Den nye Skriv-serien til Gan Aschehoug kan være med på å rette opp dette misforholdet.

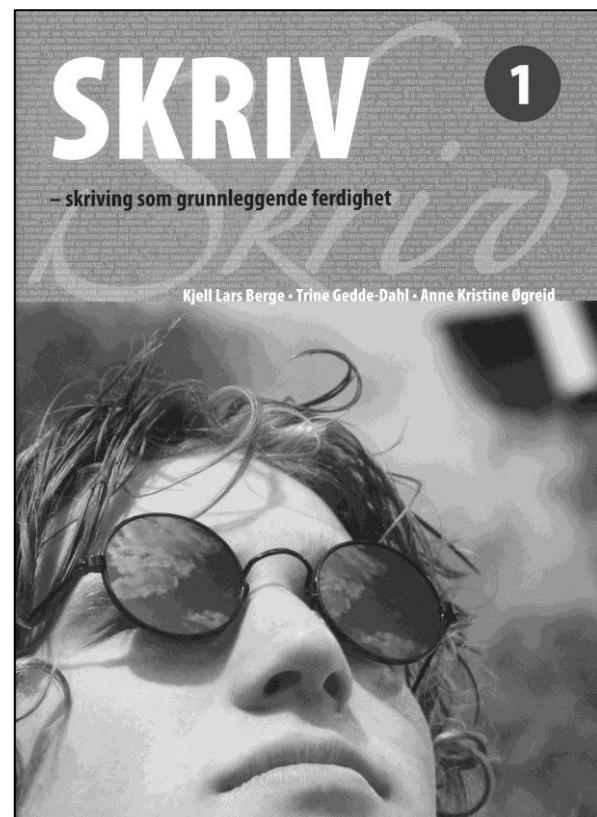
Lærere som savner sakprosatekster på nynorsk, kan slå to fluer i en smekk ved at skolen kjøper inn nynorskutgaven av Skriv-heftene. Heftene gir både lesetrening og skrivetrening.

De fem skrivemåtene i fokus

Mens mange norskverk er bygd opp etter litt rære perioder, temaer eller sjangerer, er Skriv-serien bygd opp etter de fem skrivemåtene: å informere, å beskrive, å fortelle, å argumentere og å reflektere. I elevheftet finnes fire eller fem tekster til hver av skrivemåtene. De utvalgte tekstene skal fungere enten som modelltekster eller som rene igangsettere.

En styrke ved Skriv-serien er at de skriveoppgavene som er gitt, alltid peker mot den samme skrivemåten. Et lite eksempel: Til en tekst om terrengsykling er det gitt tre ulike oppgaver der elevene skal informere ulike mottakere ved å kombinere tekst og illustrasjoner. Selv om de tre oppgavene har noe ulik vanskegrad, kan læreren bruke det samme vurderingsskjemaet for å vurdere tekstene, og i etterkant kan læreren gi tilbakemeldinger som er aktuelle for alle elevene i klassen.

I lærerveiledningen er hver enkelt tekst beskrevet. Veiledningen inneholder også forslag til vurderingskriterier for hver enkelt skriveoppgave. Forfatterne understreker at lærerne ikke bør vurdere rubb og stubb i hver eneste elevtekst. Derimot bør læreren vurdere to eller tre spesielt viktige trekk. Disse trekkene kaller forfatterne *primærtrekk*.

Logisk struktur på oppgavene

Oppgaveenhetene i Skriv-serien kan på mange måter virke mer gjennomtenkte enn det som finnes i de mest solgte tekstsamlingene:

- Eleverne møter først oppgaver som er merket «Bli kjent med skrivemåten». Dette er en form for leseoppgaver som tvinger elevene inn i teksten.
- Deretter møter elevene oppgaver som er merket «Skriveforberedelser». Her kan elevene bli bedt om å samle argumenter eller faktaopplysninger, eller de kan bli bedt om å skrive seg varme på ulike vis.
- Den tredje oppgavetypen inviterer elevene til å skrive en lengre tekst. Disse skriveoppgavene bygger videre på det arbeidet som elevene allerede har lagt ned.

Forfatterne anslår at elevene trenger om lag to dobbelttimer til hver tekst, eventuelt kan den siste av de to dobbelttimene erstattes med en hjemmelekse. Forfatterne understreker videre at læreren bør gjennomgå småoppgavene før elevene begynner på den store skriveoppgaven, for mange elever har stort læringsutbytte av felles samtaler i klasserommet.

Plusspoeng for meningsfulle kopioriginaler
Tidligere i høst har forlaget Gan Aschehoug sendt ut prøveksemplarer av *Skriv 1* til de fleste ungdomsskoler. Selv om elevheftene virker

solide, er det først når man ser lærerveiledningen at man virkelig forstår hvor gjennomtenkt og systematisk læreverket egentlig er. Ikke bare finnes det kommentarer og forslag til vurderingskjema til hver enkelt tekst i elevheftet – det finnes også egne arbeidsark til flere av tekstene. Disse arbeidsarkene har et klart skjemapreg, og nettopp slike skjemaer vil være til stor hjelp for elever som sliter med å få struktur på tekstene sine.

Lærerveiledningen inneholder i tillegg kortfattede beskrivelser av de fem skrivemåtene (informere, beskrive, fortelle, argumentere og reflektere), slik at læreren raskt kan friske opp de viktigste kjennetegnene ved hver skrivemåte.

Det som lærerveiledningen kanskje mangler, er en oversikt over hvilke tekster som kan brukes i andre fag enn i norskfaget. Selv om Skriv-serien primært er rettet mot norsklærere, kan også andre faglærere bruke heftet i sine fag. Ikke minst ville det ha vært interessant om forfatterne kunne antyde hvilke tekster som kan brukes i elevdemokrati og utdanningsvalg, siden det normalt mangler læremidler i disse fagene. Skal man trekke med seg alle faglærere i skriveopplæringen, kan det være godt å ha slike oversikter å vise til.

Sterk forfattergruppe

Bak utgivelsen står tre forfattere som har egnert mye tid til studier av sakprosaskriving i skolen: Professor Kjell Lars Berge er tilknyttet skrivesenteret i Trondheim, og han er sentral i arbeidet med å utvikle nasjonale utvalgsprøver i skriving. Høgskolektor Trine Gedde-Dahl var medforfatter til *Den flerstemmige sakprosaen* (2005), mens stipenidat Anne Kristine Øgreid snart avslutter en doktorgrad om skriving som grunnleggende ferdighet på ungdomstrinnnet.

Ikke alltid går det bra når høyskolefolk og universitetsfolk skal utarbeide undervisningsmidler for ungdomsskoleelever. Denne gangen har Gan Aschehoug klart å finne fram til tre forfattere som kombinerer faglig tyngde med didaktisk klokskap.

**Kjell Lars Berge, Trine Gedde-Dahl
og Anne Kristine Øgreid:**
«Skriv 1» (55 sider)
Pris: 169,- kroner

«Skriv 1 – lærerveiledning» (140 sider)
Pris: 299,- kroner

Gan Aschehoug 2009

Handlingskjeder kan hjelpe elevene med å planlegge

På de neste to sidene bringer Norsknytt to skjemaer som kan hjelpe elevene med å få styr på de ulike hendelsene i en fortelling.

Hvor skal fortellingen starte? Hvor skal den slutte? Hva skal skje i mellomtiden? Slike spørsmål kan det være vanskelig å svare på når man setter seg ned for å skrive en fortelling. For elever som gang etter gang opplever at de skriver seg bort, og for elever som gang etter gang ender opp uten en egentlig historie, kan det være gunstig å sette av tid til å tenke ut de viktigste hendelsene i en fortelling.

Skjemaene på de neste sidene viser hvordan en historie kan bygges opp rundt fem viktige hendelser. I det første skjemaet er noe av handlingen antydet. Her må elevene diktet videre for å skape mening i historien: Hvordan kan de ulike hendelsene bygges ut med skildringer, replikker og tankereferat? Hvordan henger de ulike hendelsene sammen? Hva skal fortelleren la være å fortelle? Kan man legge inn «tomme plasser» i handlingsforløpet og stole på at leseren skjønner noen sammenhenger på egen hånd???

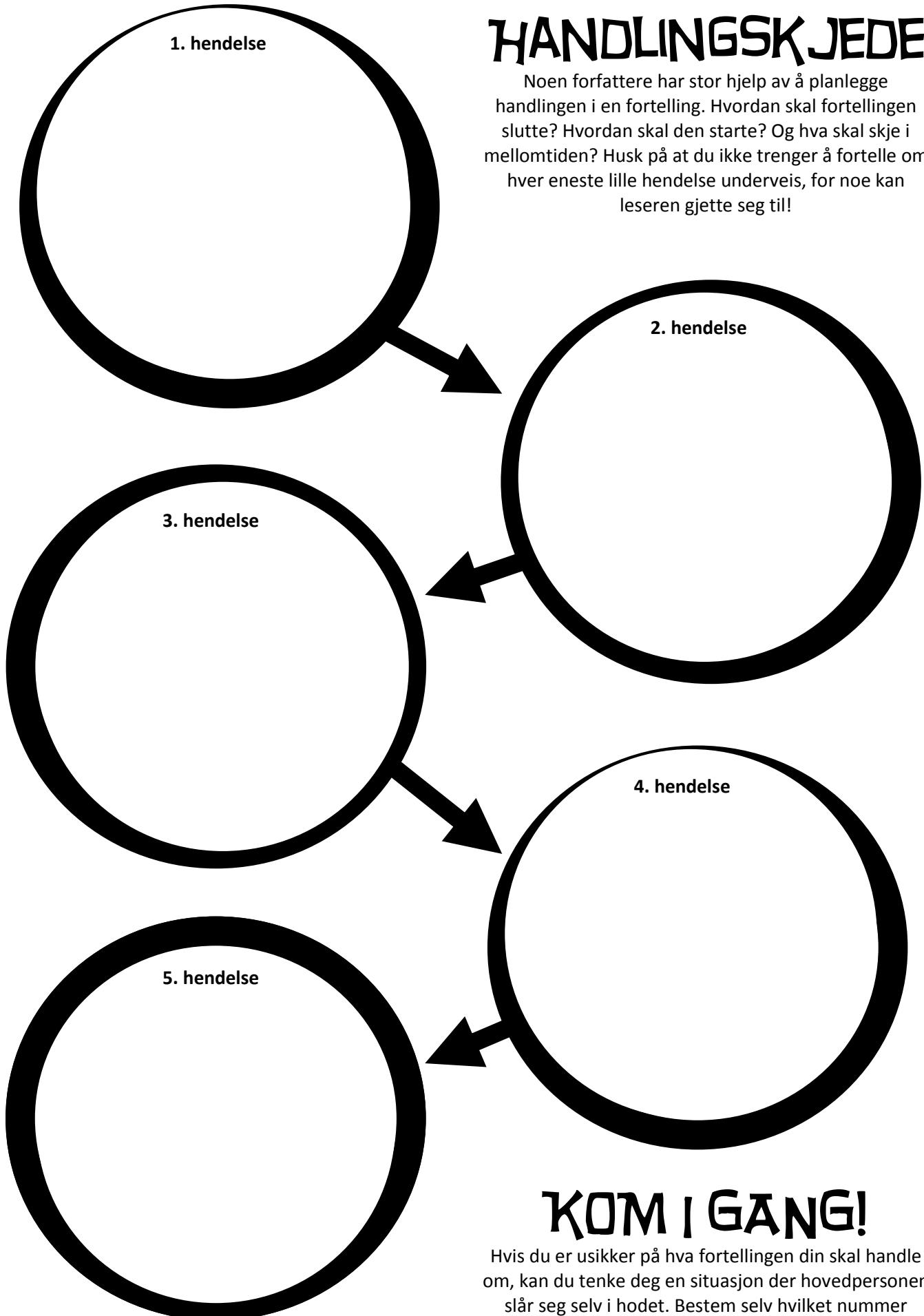
Det andre skjemaet er tomt, så her kan elevene diktet opp hendelser på helt fritt grunnlag. For øvelsens skyld kan det være greit at elevene får en felles oppgave, for da kan elevene lettere hjelpe hverandre framover i fabuleringen. Eventuelt kan klassen i fellesskap bestemme hva den første og den siste bobla skal inneholde, mens hver enkelt elev lager forslag til hva som skal hende i boblene i midten.

De første gangene man arbeider med handlingskjeder, kan det være lurt å kreve at handlingen skal hoppe enten i tid eller i sted mellom hver boble. Slike krav kan være fruktbare rettesnorer for elevene.

Både elever og lærere bør vurdere hvor godt handlingskjedene fungerer som planleggingsverktøy. Har noen elever diktet opp en strøm av handlinger, sånn at det egentlig er umulig å skille ut fem hendelser? I så tilfelle fungerer ikke handlingskjeden etter hensikten!

HANDELINGSKJEDE

Noen forfattere har stor hjelp av å planlegge handlingen i en fortelling. Hvordan skal fortellingen slutte? Hvordan skal den starte? Og hva skal skje i mellomtiden? Husk på at du ikke trenger å fortelle om hver eneste lille hendelse underveis, for noe kan leseren gjette seg til!

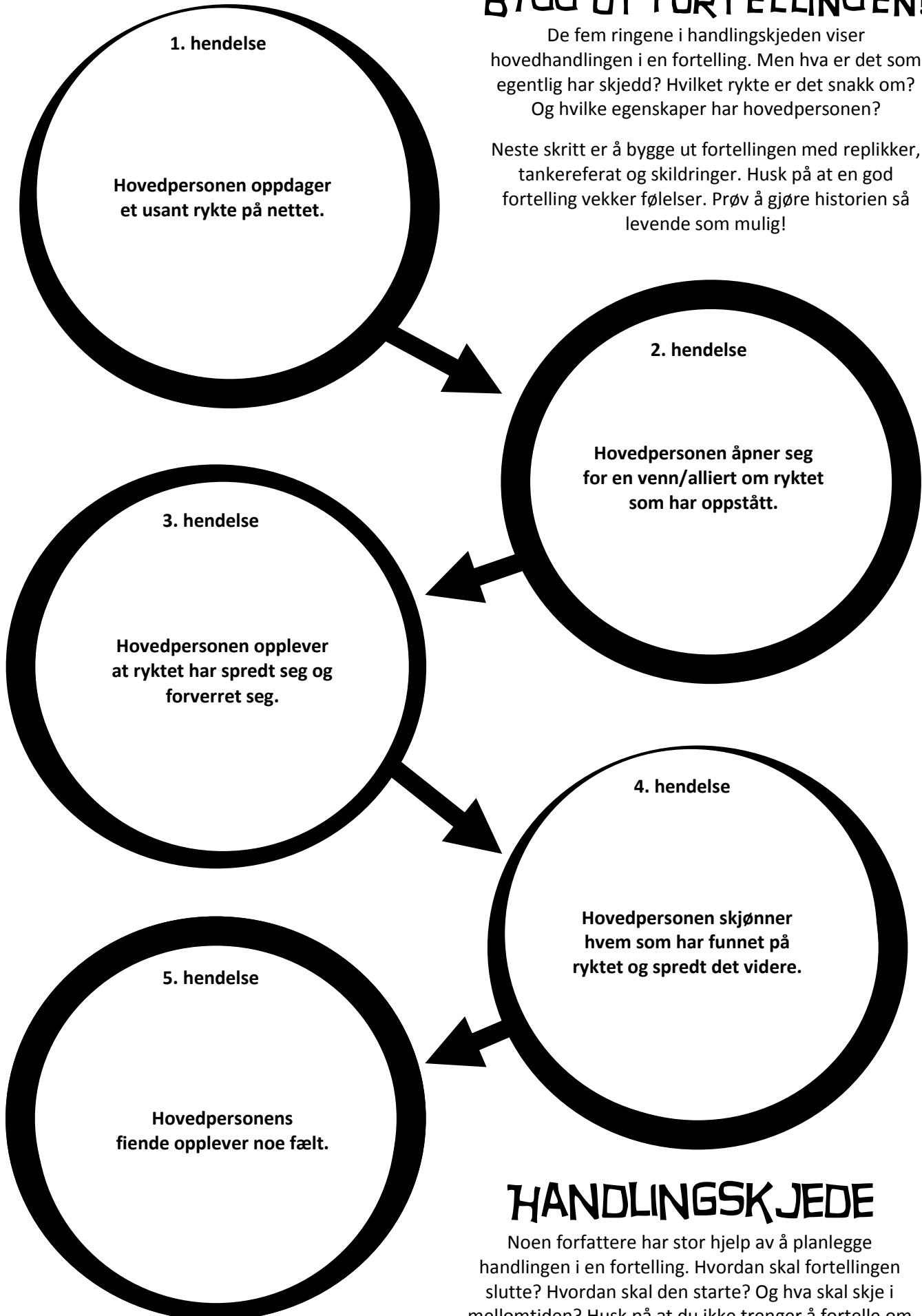
KOM I GANG!

Hvis du er usikker på hva fortellingen din skal handle om, kan du tenke deg en situasjon der hovedpersonen slår seg selv i hodet. Bestem selv hvilket nummer denne hendelsen skal ha.

BYGG UT FORTELLINGEN!

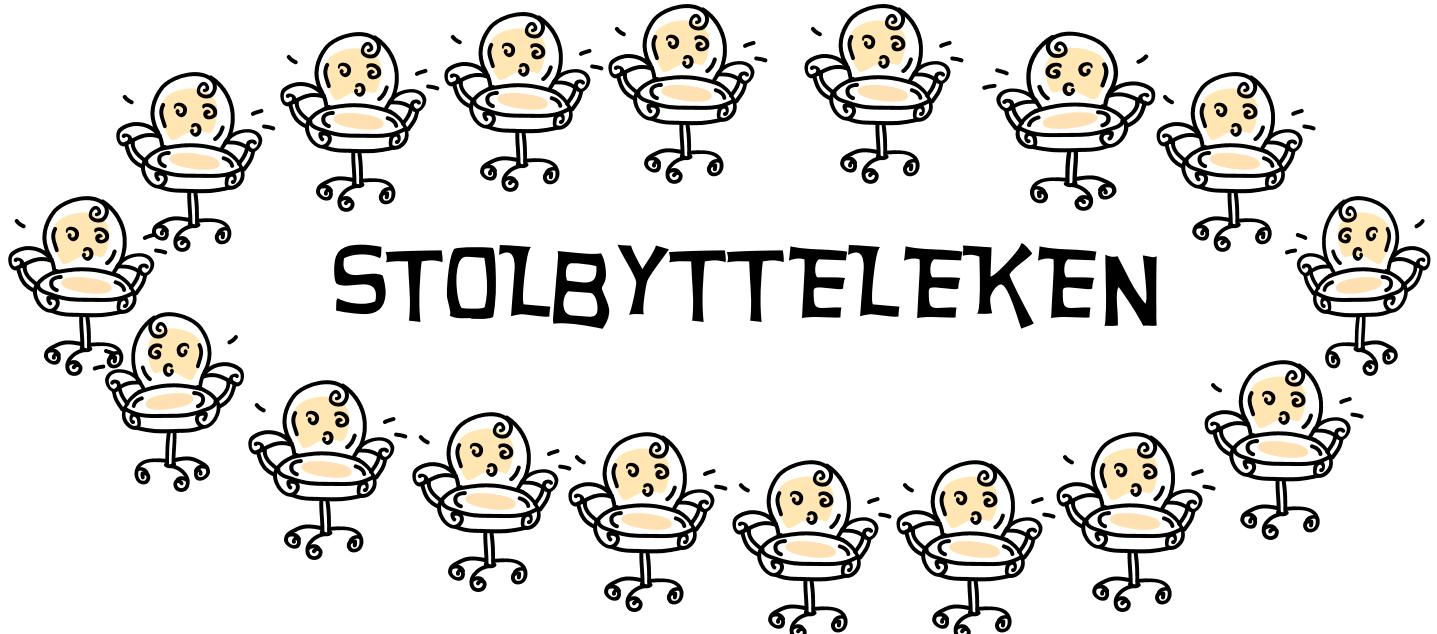
De fem ringene i handlingskjeden viser hovedhandlingen i en fortelling. Men hva er det som egentlig har skjedd? Hvilket rykte er det snakk om? Og hvilke egenskaper har hovedpersonen?

Neste skritt er å bygge ut fortellingen med replikker, tankereferat og skildringer. Husk på at en god fortelling vekker følelser. Prøv å gjøre historien så levende som mulig!

HANDLINGSKJEDE

Noen forfattere har stor hjelpe av å planlegge handlingen i en fortelling. Hvordan skal fortellingen slutte? Hvordan skal den starte? Og hva skal skje i mellomtiden? Husk på at du ikke trenger å fortelle om hver eneste lille hendelse underveis.

STOLBYTTELEKEN

Det er greit at en elev banner i klasserommet.

Det er greit at en lærer banner i klasserommet.

Det er greit å si «homse» til en medelev.

Det er greit å si «dust» til en medelev.

Det er greit å kalle læreren en dust.

Det er greit å kalle en medelev for «hore».

Det er greit å ha på seg lue/caps når man holder foredrag.

Det er greit å skrive dritt om skolen på Facebook.

Det er greit å si «nerd» til flinke elever.

Det er greit at lærere prøver å snakke sånn som ungdom snakker.

Det er greit å se ut av vinduet når en annen elev holder foredrag.

Det er greit å småprate med sidemannen samtidig som læreren snakker.

Det er greit at en tenåring ber foreldrene sine om å holde kjeft.

Stolbytteleken går ut på at elevene skal sette seg på stolene sine i en stor ring. Deretter leser læreren opp en påstand som elevene skal ta stilling til – ved å sitte i ro eller ved å skifte plass med en medelev:

- Hvis eleven er **enig** i påstanden, skal hun eller han skifte plass (med en av de andre elevene som er enige i påstanden).
- Hvis eleven er **uenig** i påstanden, skal hun eller han bli sittende i ro.

Etter at elevene har fått sjansen til å skifte plasser, ber læreren noen av elevene begrunne synspunktet sitt før en ny påstand leses opp.

BRØDRENE GRIMMS EVENTYR 1

Hvilket eventyrvavn passer sammen med hvilket utdrag? Les grundig, og fyll ut tabellen nedenfor!

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K

A. Snøhvit	1. «Moren ble med dem og bodde litt hos hver. De to rosetrærne tok moren med seg, og de blomstrer ennå; det ene har hvite roser og det andre røde.»
B. De sju ravnene	2. «Så låste hun opp, og da døren gikk opp, fløt en strøm med blod mot henne, og rundt omkring på veggene så hun at det hang døde kvinner, og av noen var det bare skjelettet igjen. Hun fikk sånn støkk at hun slo døren igjen med det samme, men da falt nøkkelen ut og ned i blodet.»
C. Ånden i flasken	3. «I utkanten av en stor skog bodde en vedhogger og kona hans. De hadde sju smågutter, og alle var tvillinger unntatt den yngste. Han var så liten at han ikke var større enn en tommelfinger. Han sa lite, og alltid fikk han skylden når noe gikk galt, men han var nok klokest av dem alle.»
D. Likskjorten	4. «Det varte ikke lenge før en liten kanin kom farende. Den kjente lukten av kålen, kikket inn i sekken og krøp inn. Straks før katten opp og dyttet kaninen godt ned i sekken, tok den på ryggen og gikk like til kongens slott med den.»
E. Livets vann	5. «Gutten rotet nede ved de gamle røttene, og til slutt oppdaget han en liten glassflaske. Han tok den opp og holdt den opp mot lyset. Da fikk han se et rart vesen, akkurat som en frosk, som for opp og ned inne i flasken og ropte: "Slipp meg ut! Slipp meg ut!"»
F. Blåskjegg	6. «De hadde ikke hjerte til å begrave henne i den svarte jorden. Derfor la de henne i en glasskiste og satte den utfør huset. (...) Der lå hun og var like vakker som før – rød som blod, hvit som snø og svart som ibenholt.»
G. Snøhvit og Rosenrød	7. «Faren bad en av guttene om å gå bort til brønnen og hente vann. De seks andre løp også, og da de kom fram til brønnen, ville alle være den første til å få opp vannet, og så falt krukken i brønnen. Der stod de alle sju, men ingen av dem hadde mot til å gå hjem og fortelle om det som hadde skjedd.»
H. Tommeliten	8. «Det var en gang en konge som var syk, og ingen trodde han skulle bli frisk igjen. Han hadde tre sønner som var så inderlig bedrøvet over dette, og de gikk sammen ute i slottshagen og gråt. Da traff de en gammel mann som spurte hva de var så bedrøvet for.»
I. Gullfuglen	9. «Han satte seg på morens seng og sa: "Kjære mor, nå må du holde opp å gråte, ellers kan jeg ikke få ro i kisten min, for likskjorten blir aldri tørr, alle dine tårer faller på den."»
J. Katten med støvlene	10. «Så tok han på seg hennes nattkappe, la seg godt under dynen og trakk sengeforhenget tett sammen.»
K. Rødhette	11. «For lenge, lenge siden levde det en konge som hadde en stor, vakker hage bak slottet sitt. I den hagen vokste et epletre som bar gullepler. Når eplene var modne, ble de talt, men neste morgen manglet alltid et eple. Da kongen fikk høre det, befalte han at det skulle holdes vakt over epletreet hele natten.»

BRØRNE GRIMMS EVENTYR 2

Kva for nokre eventyrnamn og utdrag hører saman? Les grundig, og fyll ut tabellen nedanfor!

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K

A. Rapunsel B. Vassharen C. Froskekongen D. Hans og Grete E. Mariabarnet F. Askepott G. Den kvite slangen H. Tornerose I. Bymusikantane i Bremen J. Den fattige og den rike K. Mestertjuven	1. «I landet gjekk det historier om dette slottet innanfor tornehekken, og det blei fortalt at dersom ein prins kunne trenge seg gjennom tornane og finne prinsessa, ville alle saman bli frelseste.» 2. «Da dei alle saman var komne på plass, stemde dei i samstundes med kvar si låt: Eselet skrytte, hunden gøydde, katten mjaua og hanen gol.» 3. «Morgenon etter gjekk han til greven og sa at no hadde han løyst den tredje oppgåva og bortført både presten og klokkaren frå kyrkja.» 4. «Systrene hennar var òg med. På veg til kyrkja Reid den eldste på høgre side og den yngste på venstre side. Dei to duene som sat på skuldrene til brura, hakka ut eit auge på kvar av systrene. Dei reid heim att, Reid den eldste på venstre side og den yngste på høgre, og da hakka duene ut det andre auget. Det var strafka for at dei alltid hadde vore så slemme og vondskapsfulle. » 5. «Han syntest at han måtte smake på han, så han skar av ein bit og åt. Han hadde ikkje før gjort det, før han høyrde ei rar summing og småprat ved vindaugen. Da han gjekk bort for å sjå kva det kunne vere, oppdaga han at det var småfuglane som sat der og prata. Nå forstod han kva dyra sa, for han hadde ete av slangen.» 6. «"Når du ikkje kan greie å skaffe mat til oss alle, så er det vel best å bli kvitt ungane", sa stemora, og så lenge snakka ho om dette at han til slutt gav etter.» 7. «Da dronninga stod bunden til pælen, og flammene sleika opp om henne, da smelta isen om hjartet hennar, og ho tenkte: "Berre eg kunne få tilstå synda mi før eg døyr." Med éin gong fekk ho røysta si attende, og ho ropte: "Maria, det var eg som gjorde det! Eg opna døra!"» 8. «I riktig gamle dagar, da Vårherre sjølv vandra omkring på jorda, hende det ein dag at han gjekk heilt til natta fall på utan å finne noko vertshus å ta inn på. Han var så trøytt, så trøytt da han endeleg fekk auge på to hus som låg rett overfor kvarandre på vegen. Det eine var stort og vakkert, det andre var lite og fattigsleg.» 9. «Kjøpmannen drog til byen og viste fram det artige, vesle dyret. Mange folk stimla saman for å sjå på det. Til slutt kom også kongsdottera, og ho likte dyret så godt at ho kjøpte det og gav kjøpmannen mange pengar for det.» 10. «Men kva hjelpte det om han ropte "kvakk-kvakk"? Kongsdottera høyrde ingenting. Ho sprang strake vegen heim, og snart hadde ho gløymt både frosken og løftet sitt.» 11. «Ho hadde langt, mjukt hår, og det skein av det som om det var spunne av gull. Når ho høyrde stemma til heksa, tok ho ei av flettene sine og festa den til ein av krokane i tårngluggen, og lét fletta falle ut av vindaugen. Fletta var så lang at ho fall tjue meter ned. Så klatra heksa oppover og kraup inn gjennom gluggen.»

ASBJØRNSENS OG MOES EVENTYR 1

Hvilket eventyrnavn passer sammen med hvilket utdrag? Les grundig, og fyll ut tabellen nedenfor!

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K

A. Gjete kongens harer	1. «Det varte lenge før han fikk svar, og enda lenger før kallen var ferdig med å svare. Han sa, som de andre, at han ikke var far i huset, "men snakk til far min, han henger i hornet på veggen."»
B. Skarvene fra Utrøst	2. «Nei, jeg har ikke møtt annet enn tre skarver som satt og skrek på en rekvedstokk», svarte Isak. "Ja, det var sønnene mine det", sa kallen, og så banket han ut av pipen og sa til Isak: "Du får gå inn så lenge. Du kan være både sulten og tørst, kan jeg tenke."»
C. Den sjuende far i huset	3. «Men da det led på, syntes han det var ille at hun skulle ligge der og ikke komme i kristen jord, så han gikk ned til elva og soknet etter henne. Men alt det han lette og alt det han soknet, så fant han henne ikke.»
D. De tre bukkene Bruse	4. «Da følget hørte det, var de ikke sene om å få lokket av kisten, og han med de nye kirkeklaerne, han spurte hvordan det gikk til at han lå i kisten og pratet og lo, han som de holdt gravøl over (...) Så gikk mennene hjem og gjorde det klokest de noen gang hadde gjort, og er det noen som lurer på hva det var, så får han spørre bjørkefuten.»
E. Dumme menn og troll til kjerringer	5. «Det var langt til slottet, og han både gikk og sprang for å komme fram i tide. I kveldingen fikk ha se slottet, og det var mye gildere enn de to andre. Nå var han nesten ikke det grann redd, men gjennom kjøkkenet og like inn. Der satt det en prinsesse som var så vakker at det ikke var måtte på.»
F. Soria Moria slott	6. «Da han hadde gått et stykke til, ble han enda hetere og enda tørstere, og da han ikke fant noe han kunne slokke tørsten med, tok han den andre sitronen og bet hull på. Inni den satt det også en prinsesse til opp under armene, og hun var enda deiligere enn den første. Hun skrek på vann, og sa at fikk hun ikke vann, døde hun på timen.»
G. Smørifik	7. «Der ble bukkene så feite, så feite at de nesten ikke orket å gå hjem igjen, og er ikke fettet gått av dem, så er de der ennå. Snipp snapp snute, her er eventyret ute.»
H. Kjerringa mot strømmen	8. «Lensmannen ristet på hodet og glante stort på ham. "Hvor er kjerringa di, mann?" sa han. "Jeg skulle tjærebrenne henne", sa ferjemannen, "for hun ligger på stranda og er sprukken i begge ender." "Hvor er datter di?" "Å, hun står på stallen og er følldiger", sa mannen og syntes han svarte riktig godt.»
I. Hanen og reven	9. «Å nei, det kom ingen harer, men da han kom hjem til kongsgården om kvelden, sto kongen ferdig med kniven, og tok og skar tre røde remmer av ryggen på han, strødde pepper og salt i og kastet han i ormegården.»
J. Tre sitroner	10. «Trolldatteren vil ta Smørifik og slakte han, men så visste hun ikke riktig hvordan hun skulle gjøre det. "Legg hodet på krakken din, så skal jeg vise deg", sa Smørifik. Hun gjorde som han sa, stakk, og så tok Smørifik øksen og hakket hodet av henne, som om hun skulle vært en kylling. Så la han hodet i sengen og skrotten i gryten, og kokte sodd på trolldatteren.»
K. «God dag, mann!» – «Økseskaft»	11. «"Det er like vakkert som når presten messer i kjerka. Men kan du også stå på ett bein og gale og blunde med begge øynene på én gang? Det tror jeg snaut du kan!" sa Mikkel til hanen.»

ASBJØRNSENS OG MOES EVENTYR 2

Kva for nokre eventyrnamn og utdrag høyrer saman? Les grundig, og fyll ut tabellen nedanfor!

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K

A. Mannen som skulle stelle heime	1. «Da han kom til galgen og skulle klatre opp stigen, kvilte han for kvart steg. På det øvste steget sette han seg ned og spurde om dei kunne nekte han eit siste ønske, om han ikkje kunne få lov til éin liten ting: Han hadde slik lyst til å spele ein låt på fela før dei hengde han.»
B. Mumle Gåsegg	2. «Men kan du gjette kva som låg der? Det var ei kalverumpe. Og hadde kalverumpa vore lengre, så hadde eventyret vore lengre også.»
C. Pannekaka	3. «Det var ein gong ei jente som skulle i bryllaup. Lite vett hadde ho, og lite godt trudde folk om henne. Så sa mora til henne at ho skulle passe godt på møydomen sin, for karfolka kunne vere slue og sleipe utsida kvelden. Joda, ho skulle ta vare på seg sjølv og passe godt på møydomen sin. Og så fór ho av garde til bryllaupsfesten. Der gjekk ho og heldt hendene framfor seg, så ho korkje fekk danse eller drikke. »
D. Skrinet med det rare i	4. «"Kva skal det vere godt for at du hoppar opp og ned på eitt bein og har festa det andre til kjetting?" "Eg har så lett for å flyge", sa han. "Gjekk eg på begge føtene, kom eg til å fly til verdas ende på mindre enn fem minutt", og så bad han om lov til å vere med på skipet.»
E. Veslefrikk med fela	5. «Kjerringa fór etter med panna i den eine handa og sleiva i den andre, det raskaste ho kunne, og borna kom etter henne igjen, og gamlefar kom hinkande til slutt.»
F. Prinsessa som ingen kunne målbinde	6. «Det leid til middags. Smør hadde han ikkje fått enno, så han tenkte han fekk koke graut, og hengde ei gryte med vatn på peisen. Etterpå kom han til å tenkje på at kua kunne gå utfor taket og bryte beina eller nakken av seg, så han gjekk opp for å binde henne fast.»
G. Gjertrudsfuglen	7. «Det var ein gong fem kjerringar som gjekk på ein åker og skar korn. Dei var alle barnlause, og alle ønskte dei at dei hadde seg eit barn. Rett som det var, fekk dei sjå eit urimeleg stort egg liggje i åkeren, nesten så stor som eit mannehovud. Straks tok dei til å krangle om kven som hadde sett egget først.
H. Jenta som skulle passe møydomen sin	8. «Og no kom det for dagen korleis alt var gått til, for kongen forstod at Askeladden hadde fått ringen av prinsessa da han frelseste henne frå trolltet. Raudrev bad og gret for seg, men alt han lét og gret, så hjelpte det ikkje, han måtte i ormegarden, og der sprakk han med det same.»
I. Raudrev og Askeladden	9. «Da blei Vårherre vred og sa: "Fordi du unte meg så lite, skal du få den straffa at du skal bli til ein fugl og finne føda di mellom bark og ved, og ikkje skal du få drikke oftare enn kvar gong det regnar.»
J. Kvitebjørn kong Valemon	10. «Det gjekk ikkje likare med den mellomste. "Det var fælt til varme her", sa Pål. "Det er varmare i glohaugen", svarte ho. Dermed mista han mål og mæle, og så var det fram med svijarnet på nytt.»
K. Dei gode hjelparane	11. «Det første ho gjorde da han hadde sovna, var å tenne i og lyse på han. Han var så vakker at ho syntest at ho aldri kunne få sjå nok på han, men medan ho lyste, draup det ei talgdrope på panna hans, og han vakna.»

H.C. ANDERSENS EVENTYR OG HISTORIER

Hvilket eventyrvavn passer sammen med hvilket utdrag? Les grundig, og fyll ut tabellen nedenfor!

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K

A. Prinsessen på erten	1. «"Jeg kan ikke komme og bo på slottet, men la meg komme når jeg selv har lyst. Da vil jeg sitte om kvelden på en gren her ved vinduet og synge for deg, så du blir både glad og tankefull."»
B. Den lille havfrue	2. «Moren så ned i fanget, og tårene rant nedover kinnene hennes. Hodet hennes ble tungt, hun hadde ikke lukket et øye i tre dager og tre netter, og hun sovnet, men bare et øyeblikk. Så for hun opp og skalv av kulde: "Hva var det?" sa hun og så seg om til alle kanter. Men den gamle mannen var borte, og det lille barnet hennes var borte.»
C. Keiserens nye klær	3. «Tjenestepiken og den lille gutten kom straks ned for å lete. Men enda de nesten tråkket på ham, kunne de ikke se ham. Hvis tinnsoldaten hadde ropt: "Her er jeg!" så hadde de nok funnet ham, men han syntes ikke det var riktig å rope høyt når han var i uniform.»
D. Den standhaftige tinnsoldat	4. «Hun strøk igjen en svovelstikke mot muren. Den lyste opp rundt om, og i skinnnet sto gamle mormor, så klar, så strålende, så mild og god.»
E. Ole Lukkøy	5. «Grenene ble hugget av så de så ganske nakne og tynne ut. De var nesten ikke til å kjenne igjen. Så ble de lagt på vogner, og hestene dro av sted med dem ut av skogen. Hvor skulle de hen? Hvor ble da av?»
F. Nattergalen	6. «Nå tok prinsen henne til kone, for nå visste han at han hadde en ordentlig prinsesse, og erten kom på kunstutstilling. Der kan man se den ennå hvis ingen har tatt den.»
G. Den stygge andungen	7. «Han kommer så stille oppover trappen, for han går på sokkelesten. Så lukker han døren langsomt og forsiktig opp, og så – futt! – sprøyter han søtmelk inn i øynene på barna. Han sprøyter så fint, så fint, men likevel nok til at de ikke kan holde øynene åpne, og derfor kan de ikke se ham. Han lister seg forsiktig bakpå barna, blåser dem forsiktig i nakken, og så blir de tunge i hodet.»
H. Den lille piken med svovelstikkene	8. «Og vinteren ble så kald, så kald. Andungen måtte svømme rundt og rundt i vannet så det ikke skulle fryse til. Men hver natt ble hullet som den svømte i, mindre og mindre. Det frøs så det knaket i isskorpen.»
I. Historien om en mor	9. «En natt kom søstrene hennes arm i arm og sang så sorgmodig mens de svømte over vannet. Hun vinket til dem, og de kjente henne og fortalte hvor bedrøvet hun hadde gjort dem alle sammen. Siden besøkte de henne hver natt, og en natt så hun den gamle bestemoren ute. Hun hadde ikke vært over havet på mange år. Og langt ute kunne hun også se havkongen med krone på hodet.»
J. Kloss-Hans	10. «Han som kunne leksikonet og avisene, fikk en kullsvart hest. Han som var oldermannsklok og kunne brodere, fikk en melkehvit hest. Så smurte de seg i munnvikene med tran så de skulle bli smidigere. I det samme kom den tredje broren, for det var tre av dem. Men ingen regnet med den yngste, for han hadde ikke kunnskaper som de andre to. De kalte ham bare for Kloss-Hans.»
K. Grantreet	11. «En dag kom det også to bedragere. De ga seg ut for å være vevere og så de kunne veve de herligste stoffer som noen kunne tenke seg.»

Tegnsettingstest 1

Nedenfor finner du grupper på fire og fire ytringer. Fargelegg den bokstaven (A–D) som står foran ytringen med korrekt tegnsetting:

EKSEMPELOPPGAVE

- A Per, Pål, og Espen Askeladd gikk inn i skogen.
- B Per, Pål og Espen Askeladd gikk inn i skogen.
- C Per, Pål, og Espen Askeladd gikk inn i skogen
- D Per Pål og Espen Askeladd, gikk inn i skogen.

OPPGAVE 1

- A Inni den sølvgrå esken lå det et veldig, pent smykke.
- B Inni den sølvgrå esken, lå det et veldig, pent smykke.
- C Inni den sølvgrå esken lå det et veldig pent smykke.
- D Inni den sølvgrå esken, lå det et veldig pent smykke.

OPPGAVE 2

- A Vennene kalte ham bare for »Bruno«.
- B Vennene kalte ham bare for «Bruno».
- C Vennene kalte ham bare for »Bruno».
- D Vennene kalte ham bare for «Bruno».

OPPGAVE 3

- A Studenter som jobber mye på fritiden, får svi på pungen når Lånekassen strammer grepet.
- B Studenter, som jobber mye på fritiden får svi på pungen når Lånekassen strammer grepet.
- C Studenter som jobber mye på fritiden får svi på pungen, når Lånekassen strammer grepet.
- D Studenter som jobber mye på fritiden får svi på pungen når Lånekassen strammer grepet.

OPPGAVE 4

- A "2000-tallet" og "det 21 århundre" er egentlig to uttrykk som betyr det samme.
- B "2000-tallet" og "det 21 århundre" er egentlig to uttrykk som betyr det samme.
- C "2000-tallet" og "det 21. århundre" er egentlig to uttrykk som betyr det samme.
- D "2000-tallet" og "det 21. århundre" er egentlig to uttrykk som betyr det samme.

OPPGAVE 5

- A Fantomet kunne muligens ha reddet fjellklatreren men Ole var ikke Fantomet.
- B Fantomet kunne muligens ha reddet fjellklatreren, men Ole var ikke Fantomet.
- C Fantomet kunne muligens ha reddet fjellklatreren men Ole var ikke Fantomet
- D Fantomet kunne muligens ha reddet fjellklatreren, men Ole var ikke Fantomet

OPPGAVE 6

- A Christiano stirret lenge på pcene.
- B Christiano stirret lenge på pc-ene.
- C Christiano stirret lenge på pc'ene.
- D Christiano stirret lenge på pc ene.

OPPGAVE 7

- (A) Gustav foretrak å lytte til BBCs sendinger framfor å vaske Astrids bil.
- (B) Gustav foretrak å lytte til BBCs sendinger framfor å vaske Astrid's bil.
- (C) Gustav foretrak å lytte til BBC's sendinger framfor å vaske Astrids bil.
- (D) Gustav foretrak å lytte til BBC's sendinger framfor å vaske Astrid's bil.

OPPGAVE 8

- (A) Flyselskapet SAS vakre vertinner lokket fram Carlos Tevez smil.
- (B) Flyselskapet SAS' vakre vertinner lokket fram Carlos Tevez' smil.
- (C) Flyselskapet SAS' vakre vertinner lokket fram Carlos Tevez smil.
- (D) Flyselskapet SAS vakre vertinner lokket fram Carlos Tevez' smil.

OPPGAVE 9

- (A) Eva kjøpte en tur-retur-billett.
- (B) Eva kjøpte en tur/retur-billett.
- (C) Eva kjøpte en turreturbillett.
- (D) Eva kjøpte en turretur-billett.

OPPGAVE 10

- (A) Saudi-Arabia er en del av Midtøsten.
- (B) Saudiarabia er en del av Midtøsten.
- (C) Saudi-Arabia er en del av Midt-Østen.
- (D) Saudiarabia er en del av Midt-Østen.

OPPGAVE 11

- (A) Medlemslandene i FN's sikkerhetsråd er uten unntak svært mektige (f.eks. U.S.A.)
- (B) Medlemslandene i FNs sikkerhetsråd er uten unntak svært mektige (f.eks. USA).
- (C) Medlemslandene i FNs sikkerhetsråd er uten unntak svært mektige (f eks U.S.A.).
- (D) Medlemslandene i FN's sikkerhetsråd er uten unntak svært mektige (f eks USA).

OPPGAVE 12

- (A) Da vi gikk tilbake, til hytta plukket vi litt blåbær, som ble spist sammen med pannekakene.
- (B) Da vi gikk tilbake til hytta plukket vi litt blåbær som, ble spist sammen med pannekakene.
- (C) Da vi gikk tilbake til hytta plukket vi litt blåbær som ble spist sammen med pannekakene.
- (D) Da vi gikk tilbake til hytta, plukket vi litt blåbær som ble spist sammen med pannekakene.

OPPGAVE 13

- (A) Mor tok bilder av 17maitoget.
- (B) Mor tok bilder av 17. mai-toget.
- (C) Mor tok bilder av 17 mai toget.
- (D) Mor tok bilder av 17. mai toget.

OPPGAVE 14

- (A) Det som alltid får meg i veldig godt humør er John Carew skårlinger.
- (B) Det som alltid får meg i veldig godt humør er John Carew-skårlinger.
- (C) Det som alltid får meg i veldig godt humør, er John Carew skårlinger.
- (D) Det som alltid får meg i veldig godt humør, er John Carew-skårlinger.

OPPGAVE 15

- (A) Kong Haakon VII levde i perioden 1872–1957.
- (B) Kong Haakon VII levde i perioden 1872-1957.
- (C) Kong Haakon VII levde i perioden 1872/1957.
- (D) Kong Haakon VII levde i perioden 1872 1957.

OPPGAVE 16

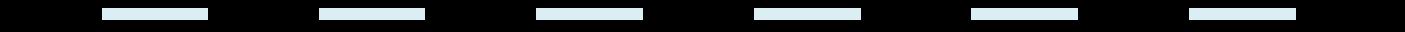
- (A) Mange EU-motstandere bor i Utkantnorge.
- (B) Mange EUmotstandere bor i utkantnorge.
- (C) Mange EU-motstandere bor i Utkant-Norge.
- (D) Mange EU motstandere bor i Utkant Norge.

Teiknsetjingstest 2

Nedanfor finn du grupper på fire og fire ytringar. Fargelegg den bokstaven (A–D) som står framfor ytringa med korrekt teiknsetjing:

EKSEMPELOPPGÅVE

- A Guten var svolten men ikkje tørst.
- B Guten var svolten, men ikkje tørst.
- C Guten var svolten men, ikkje tørst.
- D Guten var svolten men ikkje tørst

OPPGÅVE 1

- A Julie strauk fingrane gjennom Kåre's krøller, men ho tenkte på Anders armmusklar.
- B Julie strauk fingrane gjennom Kåres krøller, men ho tenkte på Anders armmusklar.
- C Julie strauk fingrane gjennom Kåre's krøller, men ho tenkte på Anders' armmusklar.
- D Julie strauk fingrane gjennom Kåres krøller, men ho tenkte på Anders' armmusklar.

OPPGÅVE 2

- A <http://www.nrk.no>
- B <http:\\www.nrk.no>
- C <http://www,nrk,no>
- D <http\\:www.nrk.no>

OPPGÅVE 3

- A Då den mistenkte fiskebileigaren, fekk kniven på strupen byrja han å snakke om fortida.
- B Då den mistenkte fiskebileigaren fekk kniven på strupen, byrja han å snakke om fortida.
- C Då den mistenkte fiskebileigaren fekk kniven på strupen byrja han å snakke om fortida.
- D Då den mistenkte fiskebileigaren fekk kniven på strupen byrja han å snakke om fortida?

OPPGÅVE 4

- A Ordføraren opna den nye bil- og sykkelvegen mellom Ørsta og Volda.
- B Ordføraren opna den nye bil og sykkelvegen mellom Ørsta og Volda.
- C Ordføraren opna den nye bil- og sykkel-vegen mellom Ørsta og Volda.
- D Ordføraren opna den nye bil-og-sykkel vegen mellom Ørsta og Volda.

OPPGÅVE 5

- A Kniven, som låg utanfor huset var min.
- B Kniven som låg utanfor huset var min.
- C Kniven som låg utanfor huset, var min.
- D Kniven som låg, utanfor huset var min.

OPPGÅVE 6

- A «Kan du kome hit så fort som råd er,» spurde den fortvila kunstnaren?
- B «Kan du kome hit så fort som råd er,?» spurde den fortvila kunstnaren.
- C «Kan du kome hit så fort som råd er?», spurde den fortvila kunstnaren.
- D «Kan du kome hit så fort som råd er?» spurde den fortvila kunstnaren.

OPPGÅVE 7

- (A) Han las side 49–53 i geografiboka.
- (B) Han las side 49-53 i geografiboka.
- (C) Han las side 49 – 53 i geografiboka.
- (D) Han las side 49 - 53 i geografiboka.

OPPGÅVE 8

- (A) Orienteringsløparen, som hadde teke feil av sør og nord enda opp som sistemann.
- (B) Orienteringsløparen som hadde teke feil av sør og nord enda opp som sistemann.
- (C) Orienteringsløparen som hadde teke feil av sør og nord enda opp, som sistemann.
- (D) Orienteringsløparen som hadde teke feil av sør og nord, enda opp som sistemann.

OPPGÅVE 9

- (A) Nicole måtte høre 4–2-kampen på radio.
- (B) Nicole måtte høre 4–2–kampen på radio.
- (C) Nicole måtte høre 4-2-kampen på radio.
- (D) Nicole måtte høre 4-2–kampen på radio.

OPPGÅVE 10

- (A) «Eg elskar å blande brunost med blåbær», sa guten, «så det skal eg halde fram med.»
- (B) «Eg elskar å blande brunost med blåbær», sa guten, «så det skal eg halde fram med.»
- (C) «Eg elskar å blande brunost med blåbær,» sa guten, «så det skal eg halde fram med.»
- (D) «Eg elskar å blande brunost med blåbær,» sa guten, «så det skal eg halde fram med.»

OPPGÅVE 11

- (A) "Eg vil gjerne gifte meg med deg .."
- (B) "Eg vil gjerne gifte meg med deg ..."
- (C) "Eg vil gjerne gifte meg med deg ...."
- (D) "Eg vil gjerne gifte meg med deg ....."

OPPGÅVE 12

- (A) Det vart som eg hadde tenkt: Da mor mi såg den nye frisyren min, skreik ho høgt.
- (B) Det vart som eg hadde tenkt: Da mor mi såg den nye frisyren min skreik ho høgt.
- (C) Det vart som eg hadde tenkt: da mor mi såg den nye frisyren min, skreik ho høgt.
- (D) Det vart som eg hadde tenkt: da mor mi såg den nye frisyren min skreik ho høgt.

OPPGÅVE 13

- (A) – Nei Kåre, eg har ikkje tid til slikt!
- (B) – Nei, Kåre, eg har ikkje tid til slikt!
- (C) - Nei Kåre, eg har ikkje tid til slikt!
- (D) - Nei, Kåre, eg har ikkje tid til slikt!

OPPGÅVE 14

- (A) Berit forstod, null og niks, men storebroren stod og lo.
- (B) Berit forstod null og niks men storebroren stod og lo.
- (C) Berit forstod null og niks men, storebroren stod og lo.
- (D) Berit forstod null og niks, men storebroren stod og lo.

OPPGÅVE 15

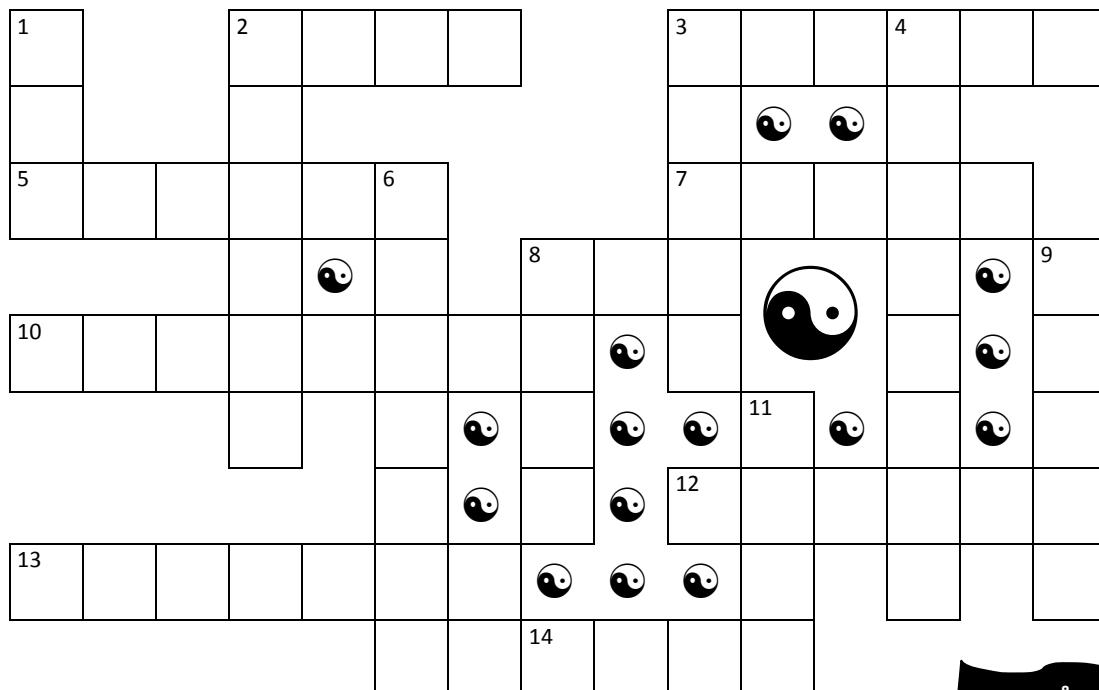
- (A) Arthur, Fredrik, Dina, og Ina, skratta godt.
- (B) Arthur, Fredrik, Dina, og Ina skratta godt.
- (C) Arthur, Fredrik, Dina og Ina skratta godt.
- (D) Arthur, Fredrik, Dina, og Ina skratta godt?

OPPGÅVE 16

- (A) C:/brukarar/jon/bilete/navlelo3.jpg
- (B) C:\\brukarar\\jon\\bilete\\navlelo3.jpg
- (C) C://brukarar/jon/bilete/navlelo3.jpg
- (D) C:\\brukarar\\jon\\bilete\\navlelo3.jpg

Ord med historie 1

- Les hjelpelekstene og fyll ut kryssordet.
- Lær deg historien bak de enkelte uttrykkene
- Lær deg hvordan uttrykkene brukes i dag.
- Gå sammen med en annen elev og still spørsmål om hva uttrykkene betyr.

BOKMÅL

VANNRETT

2. Snakke for sin **** mor

Uttrykket betyr å hjelpe seg selv ved å be om hjelp til andre. Opprinnelig ble uttrykket brukt om tiggerunger som fortalte at mødrerne måtte holde senga hjemme.

3. Koke suppe på en *****

Uttrykket betyr at man prøver å få noe ut av ingenting. For eksempel vil det være nyttelest å lage god suppe hvis man bare har vann og metallgjenstander til rådighet.

5. Diskutere pavens *****

Uttrykket betyr å krangle om noe som ikke er verdt å krangle om. For å forstå uttrykket fullt ut kan det være lurt å tenke på hva pavene normalt har og ikke har av synlig hårvekst.

7. ***** i mosen

Uttrykket forteller at noe er mistenklig. Egentlig er uttrykket en feilaktig oversettelse fra dansk (ulver i myra).

8. En *** tråd

Uttrykket beskriver en klar sammenheng eller en bærende idé i en tekst. På begynnelsen av 1800-tallet ble den britiske marinen frastjålet mye tauverk. For å motvirke dette ble en farget tråd flettet inn i alle tauene.

10. Krysse *****

Uttrykket stammer fra gammel overtro. Ved å gjøre korsets tegn med bestemte kroppsdelar kunne man avverge et uhell.

LODDRETT

1. Ha en *** kanon på dekk

Uttrykket betyr å ha en medarbeider som går sine egne, gjerne litt overraskende veier. Opprinnelig ble uttrykket brukt i seilskutetida, da kanoner kunne forskyve seg på dekket og skape fare for forlis.

2. Å ***** kameler

Uttrykket betyr at man godtar noe for å få noe annet gjennomført. For å forstå uttrykket, kan det være greit å vite at jødene ikke spiser kamelkjøtt, mens araberne gjør det.

3. Få et ***** for baugen

Uttrykket betyr å oppleve en hindring eller å møte et nederlag. I sjøkrig kan man fortsatt advare motstanderne ved å fyre av ammunisjon som nesten treffer båten til fienden.

4. Å ***** et prinsipp

Uttrykket betyr å fastsette et prinsipp. Løsningsordet stammer fra en gammel vikingskikk: En far plasserte barnet ytterst på fanget sitt for å vise alle at han anerkjente barnet som sitt eget. Bokstavene EEEKNSTT finnes i løsningsordet.

6. Bite i *****

Uttrykket betyr å lide et nederlag. Opprinnelig ble uttrykket brukt om sårede krigere som i døds Kampen måtte bite i noe for å døye smertene. Bokstavene i løsningsordet er EEGRSST.

8. Gjøre **** bord

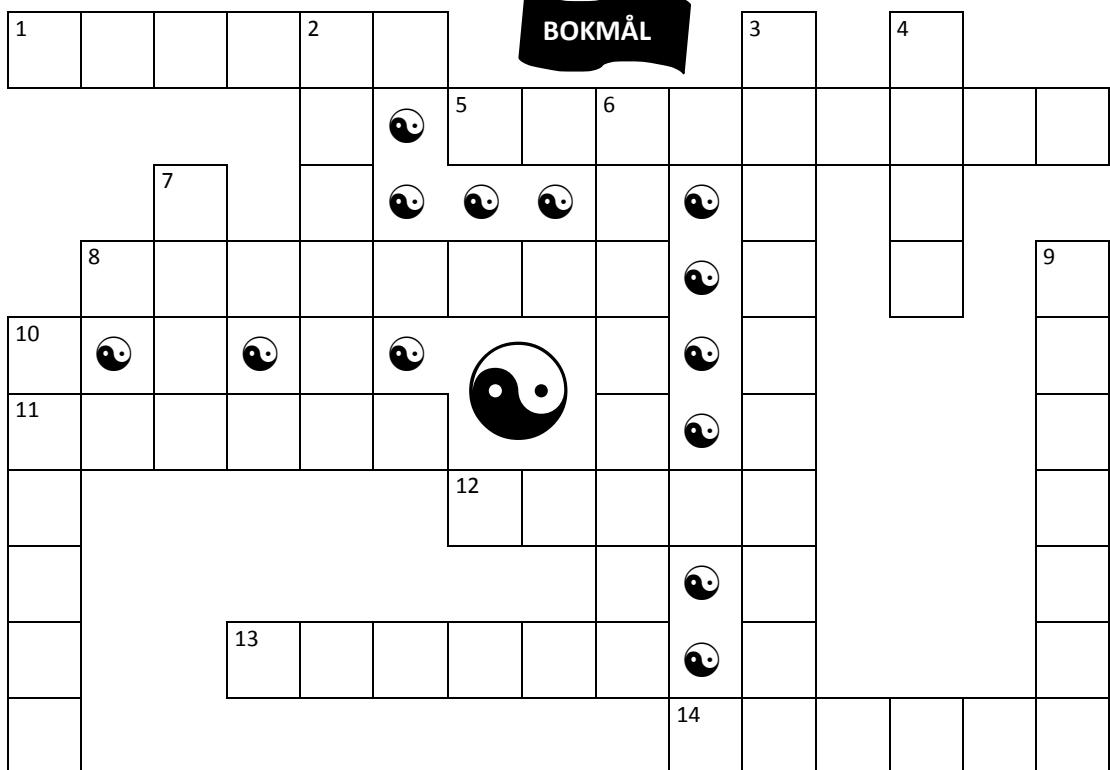
I dag betyr uttrykket helst at noen vinner alt i en konkurranse, men før var betydningen bokstavelig: Man spiste alt som fantes på bordet.

9. Være sjefens ***** hånd

Uttrykket betyr å være sjefens mest betrodde medarbeider. I Bibelen står det skrevet at Jesus ble tatt opp i himmelen og satt ved Guds ene side.

11. Steke i sitt eget ***

Uttrykket betyr at man får igjen med samme mynt. Det er ukjent om uttrykket beskriver en straffemetode som faktisk har vært brukt.

Ord med historie 2

- Les hjelpetekstene og fyll ut kryssordet.
- Lær deg historien bak de enkelte uttrykkene
- Lær deg hvordan uttrykkene brukes i dag.
- Gå sammen med en annen elev og still spørsmål om hva uttrykkene betyr.

VANNRETT

1. Det ..... ikke på greip

Uttrykket brukes gjerne om en framstilling eller en argumenttrekk som det er vanskelig å finne sammenheng i. Ei greip er en gjødselsgaffel. Hvis massen er for tyntflytende, kan det være vanskelig å bruke greipen.

5. Rake ..... ut av glørne

Uttrykket betyr å rydde opp i problemer som en annen har skaffet seg. Opprinnelsen er en fabel der en ape lurer et ekorn til å rake ristet frukt ut av ilden for å spise fruktene selv. Bokstaver i løsningsordet: AAEJKNRST

8. Ulv i .....

Uttrykket beskriver en ondsinnet person som opptrer elskverdig og uskyldig. Uttrykket er brukt i Æsops fabler, der en ulv kler seg i et saueskinn og lurer seg inn i en saudeflokk.

11. Bli smidd i hymens .....

Uttrykket betyr å gifte seg. Den greske guden for bryllup het nemlig Hymen, og han sørget for at menn og kvinner bandt seg til hverandre til evig tid. Bokstaver i løsningsordet: EELKNR

12. Sy ..... under armene på noen

Uttrykket betyr at man utviser overdreven snillhet og gjør livet altfor lettint for andre. Opprinnelig var det nok slik at man sydde noe mykt under armene på mennesker som gikk med krykker.

LODDRETT

2. Få ..... til å møtes

Uttrykket betyr å klare seg økonomisk. Muligens stammer uttrykket fra regnskapenes verden: Sluttsummen på inntektsiden skal være helt lik sluttsummen på utgiftssiden.

3. De evige .....

Uttrykket blir brukt om livet etter døden. Indianerne skal ha vært ivrige brukere av dette uttrykket.

4. Smykke seg med lånte .....

Uttrykket betyr å pynte seg med noe som tilhører andre, eller å ta æren for noe som andre har gjort. Uttrykket stammer fra en gammel fabel om en kråkefugl som pyntet seg med drakten til en påfugl.

6. Se ..... på veggen

Uttrykket betyr å få et varsel om noe vondt. Et slikt varsel fikk kong Belasar etter en fyllefest i Babylon. På en murvegg dukket en menneskehånd opp og skrev ordene «veid og funnet for lett» om kong Belasar. Dagen etter døde han.

7. Ta samling i .....

Uttrykket betyr å komme sammen for å løse en dyster og vanskelig situasjon. General Ole Reistad skal ha vært den første til å bruke uttrykket da han ba lagkameratene vente nederst i bakken. Konsonantene i løsningsordet tilsvarer konsonantene i Vest-Tysklands gamle hovedstad!

9. Være i den ..... himmel

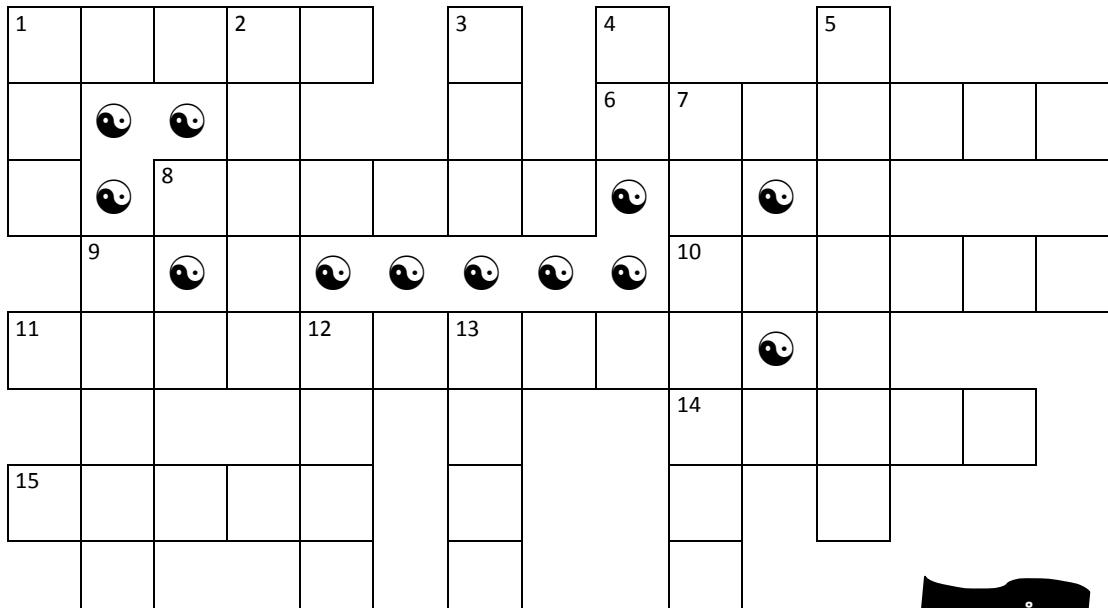
Uttrykket betyr å være veldig lykkelig. Opprinnelig stammer uttrykket fra religionenes verden og troen på at det finnes flere himler over jordkloden. Løsningsordet er navnet på den aller ypperste himmelen, stedet der engelen Gabriel fant Koranen.

10. Sette alle ..... til

Uttrykket betyr å gå inn for noe fullt og helt, med alle krefter. Løsningsordet har ingenting med oppvaskfiller å gjøre, for løsningsordet blir brukt om seil på en seilbåt.

Ord med historie 3

- Les hjelpetekstene og fyll ut kryssordet.
- Lær deg historien bak de enkelte uttrykkene
- Lær deg hvordan uttrykkene brukes i dag.
- Gå sammen med en annen elev og still spørsmål om hva uttrykkene betyr.

BOKMÅL

VANNRETT

1. Å ***** etter Wirkola

Uttrykket betyr å gå løs på en krevende jobb eller oppgave etter en dyktig forgjenger. Opprinnelig ble uttrykket brukt av en skihopper som følte at han ikke hadde store sjanser til å vinne da han skulle ned ovarennet like etter den berømte nordmannen Bjørn Wirkola.

6. Tråkke i *****

Uttrykket innebærer at man gjør noe som ikke passer seg. Opprinnelig kan man tenke seg at uttrykket ble brukt om unger som løp i kjøkkenhagen. Dummer man seg ut i Kina, tråkker man kanskje i kinakålen???

8. Legge hodet på *****

I dag betyr uttrykket å legge seg åpen for kritikk. Før betyddet uttrykket at man helt bokstavelig la hodet på skafottet, slik at det kunne hogges av.

10. Vende kappa etter *****

Uttrykket betyr å skifte standpunkt og venner etter hva som passer best i øyeblikket. Ute i naturen var det slett ikke dumt å snu kappa for å beskytte seg mot blåst og uvær, men uttrykket har i dag fått en overført betydning som er negativt ladet.

11. Ha ***** på noe

Uttrykket betyr å tro på noe veldig sterkt. Det første ledet av løsningsordet er navnet på en kirkelig stilling. Disse bokstavene finnes i løsningsordet: EKKLOORRT

14. Sette spikeren i *****

Uttrykket innebærer at en person sørger for at noe får sin endelige slutt.

Som regel blir løsningsordet brukt i forbindelse med begravelser.

15. Være en ***** i regningen

Uttrykket viser til en uventet hindring. Muligens har uttrykket sammenheng med at lærere kunne sette kryss over mattestykker som elevene hadde regnet feil.

LODDRETT

1. Ha *** på brystet

Uttrykket betyr å være barsk og mandig. Voksne menn har mer av dette enn ungdommer. I likestillingslandet Norge forekommer det at uttrykket blir brukt på en positiv måte også om kvinner.

2. ***** riksdag

Uttrykket viser til en kaotisk og støyende forsamling hvor alle snakker i munnen på hverandre og ingenting blir oppnådd. Uttrykket stammer fra en riksdag der alle representantene hadde vetoret mot forslag som de ikke likte. Løsningsordet er et såkalt nasjonalitetsadjektiv med bokstavene KLOPS.

3. *** i lasten

Uttrykket beskriver noe ubehagelig fra sitt tidligere liv som man forsøker å skjule. Å seile med en død kropp i lasten ble i gamle dager oppfattet som et forvarsel om et forlis eller en ulykke.

4. Legge noe på **

Uttrykket betyr å utsette noe. Før det fantes kjøleskap og frysebokser, måtte man gjøre dette for at maten skulle holde seg.

5. Være i *****

I dag betyr uttrykket å være sint eller opprørt. Før betyddet uttrykket å komme i krigstilstand. Løsningsordet, som inneholder bokstavene AHKNRS, er egentlig navnet på et bryst- og ryggpanser av metall som krigerne brukte i middelalderen.

7. Være djevelens *****

Uttrykket betyr å gå inn i rollen som forsvarer av motpartens synspunkt, for å utforske hvordan motparten tenker. Ved helgenkăringer i den katolske kirken måtte en embetsmann argumentere mot at aktuelle kandidater skulle bli kåret til helgener.

9. Ha ***** blod i årene

Uttrykket betyr å være av kongelig eller adelig slekt. Uttrykket stammer fra Spania, der den vestgotiske adelen hadde lysere hud enn maurerne. Blodårene til adelen så derfor ut til å ha en annen farge enn «vanlige folk».

12. Mele sin egen ***

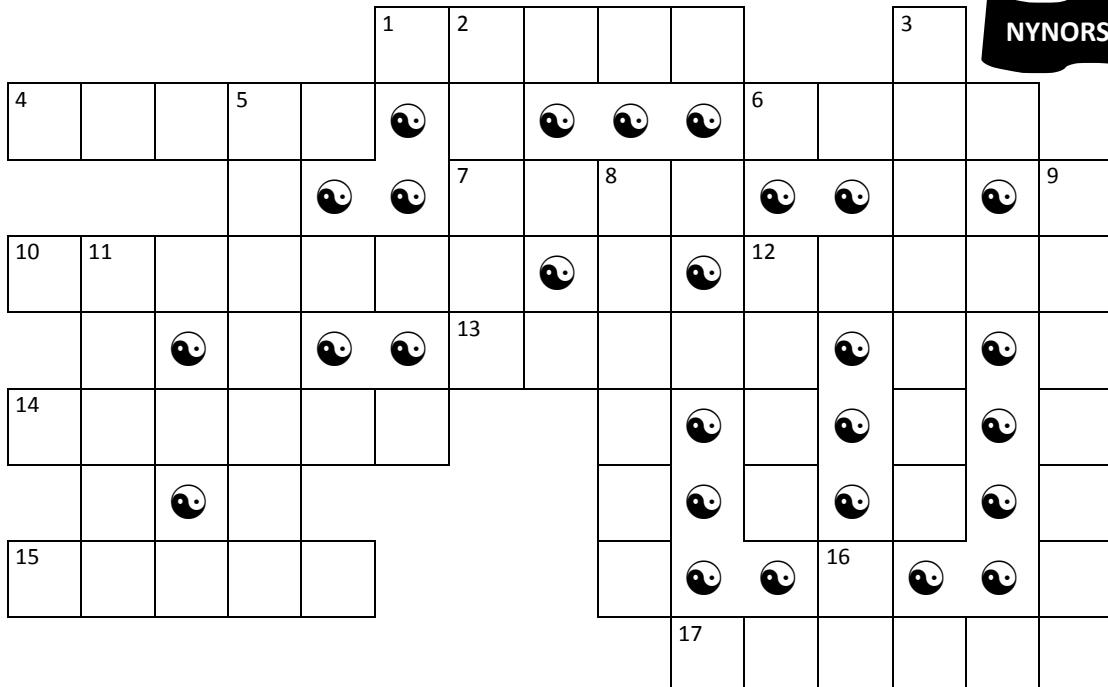
Uttrykket betyr å sette sine egne interesser foran alt annet. Trolig ble uttrykket først brukt om en møller som stjal mel til sin egen bakst. I noen norske dialekter er løsningsordet et mye bruk synonym til brød.

13. Alle veier fører til ***

Uttrykket betyr at mange ulike framgangsmåter kan gi det resultatet som er ønsket. Da Julius Cæsar styrte i Europa, sørget han for at det ble bygd mange veier som førte til denne byen.

Ord med historie 4

- Les hjelpetekstane og fyll ut kryssordet.
- Lær deg historia bak dei enkelte uttrykka.
- Lær deg korleis vi bruker uttrykka i dag.
- Gå saman med ein annan elev og still spørsmål om kva uttrykka tyder.

VASSRETT

1. Skyte ••••• med kanonar

Uttrykket tyder å bruke veldig sterke verkemiddel mot ein svak motstandar i ei ganske uviktig sak. Ein ungarsk greve skal ha brukt uttrykket da han vegra seg for å angripe ein flokk jesuittar.

4. Alfa og •••••

Uttrykket tyder «frå start til slutt». Alfa er den første bokstaven i det greske alfabetet. Løysingsordet er namnet på den siste bokstaven.

6. Falle i god ••••

Uttrykket fortel at noko blir teke godt imot. Uttrykket stammar frå Bibelen og likninga om såmannen som mista litt såkorn på vegen og litt på steingrunn. Men heldigvis fall noko av såkornet der det skulle.

7. Kritisere noko ••••• og ned

Uttrykket viser til ein saftig kritikk: Den som kritiserer, er på ingen måte nøgd med tilhøva. Løysingsordet er ei himmelretning. Denne retninga følgde den norrøne guden Hermod da han forsøkte å hente Balder tilbake frå dødsriket.

10. Gå over ••••••

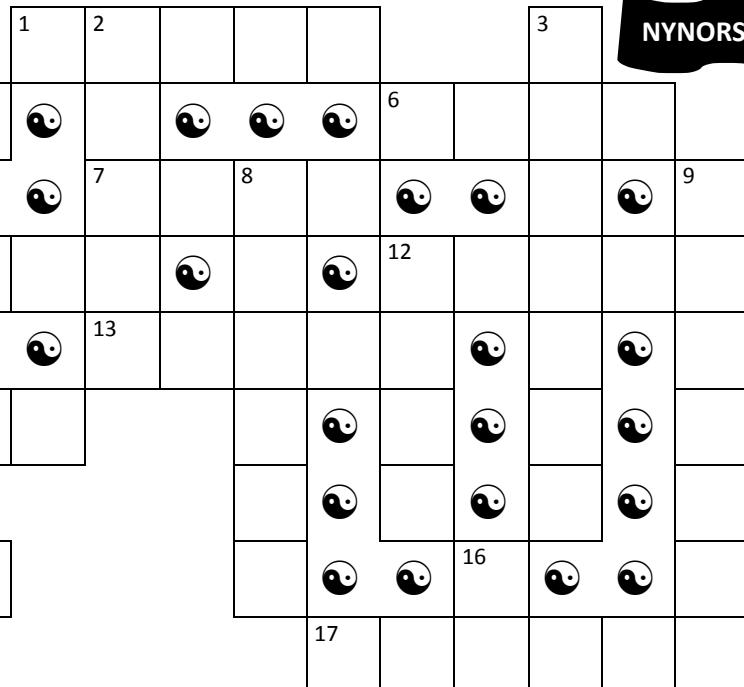
Uttrykket tyder å bryte ein regel. Opphavet er dei merka som vikingane teikna i bakken for å markere grensene for tingstaden.

12. Slå to fluer i ein •••••

Uttrykket siktar til at du kan oppnå to fordeler på éin gong.

13. Bite i det sure •••••

Uttrykket tyder at ein må finne seg i eller gjere noko som ein ikkje likar.

NORSKnytt

8. Spele russisk ••••••

Uttrykket tyder å setje sitt eige liv i stor fare for å oppnå noko. Den farlege leiken går ut på at ein revolver går på rundgang blant dei som deltek. Éin av seks patronar er på plass, og kvar spelar snurrar magasinet før han trekkjer av mot hovudet sitt.

9. Vise nokon ei kald •••••••

Uttrykket viser til ein type oppførsel som er uvennleg og avvisande overfor eit anna menneske. Ein teori er at uttrykket stammar frå ein gammal fransk skikk som gjekk ut på at velkomne gjester fekk varm steik på bordet, medan uvelkomne gjester berre fekk servert eit kaldt kjøttstykke – frå den kroppsdelen vi her er på jakt etter.

11. Ta ••••• ved horna

Uttrykket tyder å gå rett laus på dei vanske som finst. Opphavleg vart uttrykket brukt om ein gammal kampsport i oldtida. Deltakarane skulle ta tak i horna til oksen kvar gong han gjekk til åtak – og så svinge oksen rundt i lufta. Hjelpebokstavar: ENRTY

12. Lure nokon opp i •••••

Uttrykket tyder at ein fører nokon fullstendig bak lyset. Løysingsordet er eit ord for trevlar av hamp eller lin. Den som fekk slikt i auga, kunne ikkje sjå og vart lett narra.

16. Å •• på limpinnen

Uttrykket tyder å bli lurt, gjerne av nokon som har lagt ein plan i forkant. Limpinnar vart før brukte til å fange småfuglar. Fuglane sat fast når dei sette seg på slike limpinnar ved fuglebrettet.

LODDRETT

2. Stå på ••••• for nokon

Uttrykket fortel at ein er førebudd på å gjere kva som helst for nokon. Opphavleg vart uttrykket brukt om jaktfalkar som sat og venta, klare til å jage byttet.

3. Hengje saman som •••••••

Uttrykket tyder å halde saman i tjukt og tynt. Løysingsordet er eit ord for samanfiltrar ertestenglar.

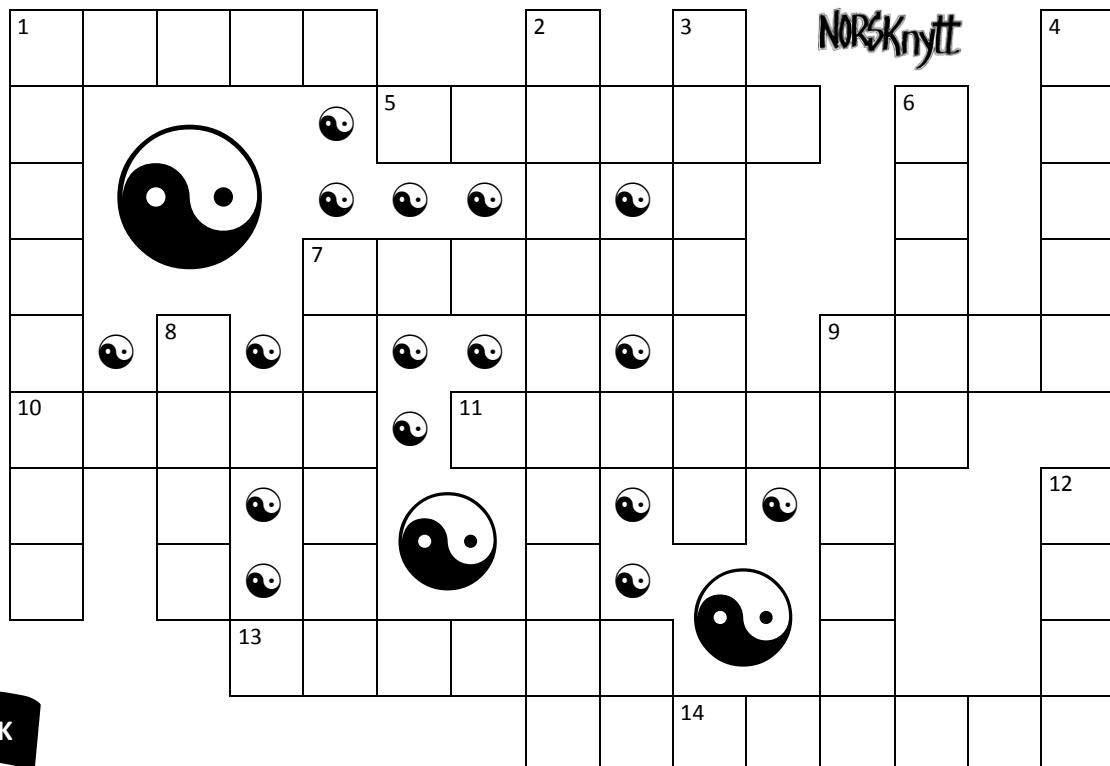
5. Sitje på •••••••

Uttrykket tyder at vi avventar ein situasjon og nøler med å bestemme oss for noko. Løysingsordet viser til noko som kan stå mellom eigedomar.

Ord med historie 5

- Les hjelpetekstane og fyll ut kryssordet.
- Lær deg historia bak dei enkelte uttrykka.
- Lær deg korleis vi bruker uttrykka i dag.
- Gå saman med ein annan elev og still spørsmål om kva uttrykka tyder.

NYNORSK

VASSRETT**1. Gå i .....**

Uttrykket tyder å dumme seg ut. Opphavet er noko usikkert, men det har nok samanheng med at folk kunne snuble i gran- og furukvister.

5. Drite på .....

Uttrykket tyder å dumme seg ut. Når ein sjømann måtte drite i seglskutetida, måtte han klatre ut på bommen. Der kunne han vere ueheldig og drite på tauet under bommen. Løysingsordet er det gamle namnet på dette tauet.

7. Bank i .....

Vi bruker uttrykket for å hindre at noko vi nettopp har sagt, skal skje. Det er eit viktig poeng at vi bankar i noko som er av tre, for Jesu kors var også laga av tre. Når vi bankar, kallar vi eigentleg på hjelp frå Gud.

9. Ha eit ..... i sida til nokon

Uttrykket tyder å vere negativt innstilt til nokon. I dyreverda kan dyr stikke kvarandre og fleire kvarandre opp når dei spring side ved side.

10. Få ..... føter

Uttrykket tyder at ein trekkjer seg frå ein tidlegare plan. Kanskje stammar uttrykket frå ei mykje brukt unnskulding for å gå tidleg til sengs.

11. Skilje ..... frå kveiten

Uttrykket tyder å skilje det verdifulle frå det verdilause. Løysingsordet er namnet på eit ugras, *Agrostemma githago*.

13. Måle ..... på veggen

Uttrykket tyder å gjøre ei sak verre enn ho er. I gamle dager trudde folk at viss ein teikna denne figuren på veggen, så ville han faktisk dukke opp!

14. Ta nokon på .....

Uttrykket tyder å etterlikne nokon på ein treffande måte. Truleg stammar uttrykket frå skytesporten, der det gjeld å ha nokon på siktetornet. Bokstavane i løysingsordet er EKNORT.

LODDRETT**1. Hamne i .....**

Uttrykket tyder å sakke akterut samanlikna med andre, og uttrykket er mykje brukt i sportsverda. Løysingsordet er eit ord for heimearbeid som eleven ikkje hadde gjort godt nok, og som eleven derfor måtte gjøre om igjen. Bokstavane i løysingsordet er ABEEKKLS.

2. Kaste inn .....

Uttrykket tyder å gi opp, eller å godta nederlaget. Uttrykket stammar frå boksporten, der trenaren kan kaste inn eit tøystykke som eit teikn på at den eine boksaren ønskjer å overgi seg. Bokstavar i løysingsordet: ADDEEHKLNT

3. Kome til ..... igjen

Ofte bruker vi uttrykket om nokon som er blitt friske etter ein sjukdomsperiode. Løysingsordet kjem frå dansk: Ordet *hægter* tydde pengar. Lukkeleg var dei som greidde å slå seg opp på nytt etter å ha rota bort pengane sine!

4. Ha nokre år på .....

Uttrykket fortel at ein person er erfaren. Løysingsordet viser til ein kroppsdel som du sjeldan ser i spegelen.

6. Ha ein laus ..... på dekk

Uttrykket tyder å ha ein medarbeidar som går sine eigne vegar og gjerne uttalar seg svært fritt. Opphavleg vart uttrykket brukt i seglskutetida, da slike våpen kunne skli på dekket og skape fare for forlis.

7. Hengje ..... på katta

Uttrykket viser til ønsket om å snakke om det som mange kjenner til, men som ingen våger å ta opp. Uttrykket stammar frå Æsops fablar, der ein gammal mus spør kven som tør å gjennomføre det alle musene meiner vil vere den beste måten å stoppe katta på.

8. Kaste .... i auga på nokon

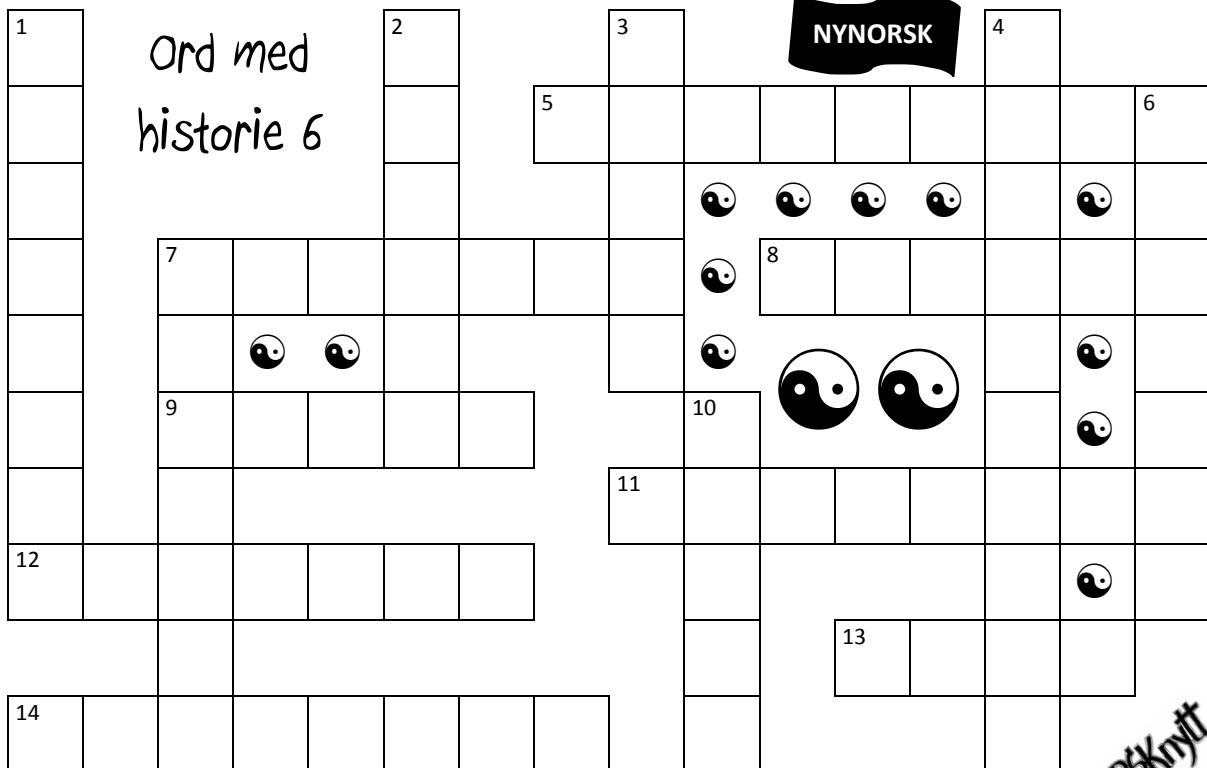
Uttrykket tyder å narre nokon eller å føre nokon bak lyset. Løysingsordet tyder eigentleg «grovt lintøy».

9. Starte med to tomme .....

Uttrykket tyder å starte på nyt, utan pengar. Allereie i dei norrøne lovene vart uttrykket brukt, men da om menn som burde straffast fordi dei kom til ein brannstad utan vassbytter å slokke brannen med.

12. Svare med same .....

Uttrykket tyder å gjengjelde på den same måten. Løysingsordet har med småpengar å gjere (ikkje pengesetlar).

VASSRETT**5. Spele for •••••••**

Uttrykket tyder å fri til publikum, gjerne ved å leggje mest vekt på rein og skjær underhaldning. Løysingsordet viser til den staden i teatret der dei fattigaste tilskodarane sat. Dei ni bokstavane i løysingsordet er AEEGILLRT.

7. Slå seg for •••••••

Uttrykket tyder å uttrykkje sorg eller anger ved å slå på seg sjølv. Mange ungdommar byter ut «for» med «på», men da går tankane til gorillaer som prøver å imponere damene ... Bokstavane i løysingsordet er BERSTTY.

8. Vere tilbake i •••••••

Uttrykket tyder å vere tilbake i ei gruppe der ein eigentleg hører til. Løysingsordet tydde før gjerde eller innhegning, og uttrykket viste til at husdyra var komne på plass. Bokstavane i løysingsordet er DEFLNO.

9. Ta ••••• på nokon

Uttrykket tyder i dag å ta knekken på nokon, men hadde i tidlegare tider ei meir vulgær og kjønnsleg tyding. No snakkar ein ikkje om *Rattus norvegicus* i slike høve, men heller om «mus».

11. Vende ••••••• ned for noen

Uttrykket inneber å vise misnøye med nokon. Skikken stammar opphavleg frå gladiatorkampane i det gamle Roma, der publikum skulle gi teikn for å avgjere om ein gladiator skulle døy eller ikkje etter at han var blitt overmannen.

12. Stille seg i ••••••• for noko

Uttrykket tyder å stille seg i spissen for noko og kjempe for ei sak. Løysingsordet har med festningar å gjøre. Når ein angripar hadde klart å lage ei opning i ein festningsmur, stilte han seg i denne opninga og forsvarte henne med våpen i hand. Dei sju bokstavane i løysingsordet er BEEJNRS.

13. Rette bakar for •••••

Uttrykket tyder å kritisere ein uskuldig i staden for den skuldige. I ei forteljing av Johan Herman Wessel slår ein handverkar i hel ein annan person, men sia det berre er ein slik handverkar i byen og to bakarar, avgjer dommaren at det er best for alle at ein bakar tek straffa.

14. Setje seg på •••••••

Uttrykket tyder å nekte å gå med på et forslag. Eigentleg er det berre firfotinger som kan gjere dette, og uttrykket skriv seg nok helst frå hestar som nektar å lystre ordre. AABBEIKN.

LODDRETT**1. Fare over noko med •••••••**

Uttrykket tyder å fare lett over noko, til dømes når ein les korrektur på ein tekst. Løysingsordet viser til ein del av eit hoppende dyr, og denne delen blei før brukt som ein feiekost.

2. Få ••••••• sitt påskrive

Uttrykket inneber at nokon får høyre alt gale dei har gjort, utan skånsel. Løysingsordet var før synonymt med ein sluttattest, no heller eit ID-kort.

3. Kjøpe ••••• i sekken

Uttrykket tyder å bli snytt, eller å gjere eit mislukka kjøp. Opphavleg skriv uttrykket seg frå ein handel der kjøparen trur han kjøper ein gris eller ein hare, men seinare finn eit mindre verdifullt dyr når han opnar sekken.

4. Slåst mot •••••••••

Uttrykket tyder å kjempe mot innbilte motstandarar. Opphavet til uttrykket er romanfiguren Don Quijote, som rir ut for å kjempe mot nokre langarma menn han ser i horisonten. Men mennene er eigentleg byggverk som rører på seg når det bles ... Bokstavane i løysingsordet er DEILLMNRVØ.

6. Vere væpna til •••••••

Uttrykket tyder i dag å vere utrusta med alle tenkjelege våpen. At uttrykket oppstod, har truleg samanheng med at løysingsordet viser til det aller, aller siste våpenet vi kan bruke i ein naud-situasjon.

7. Gå •••••••

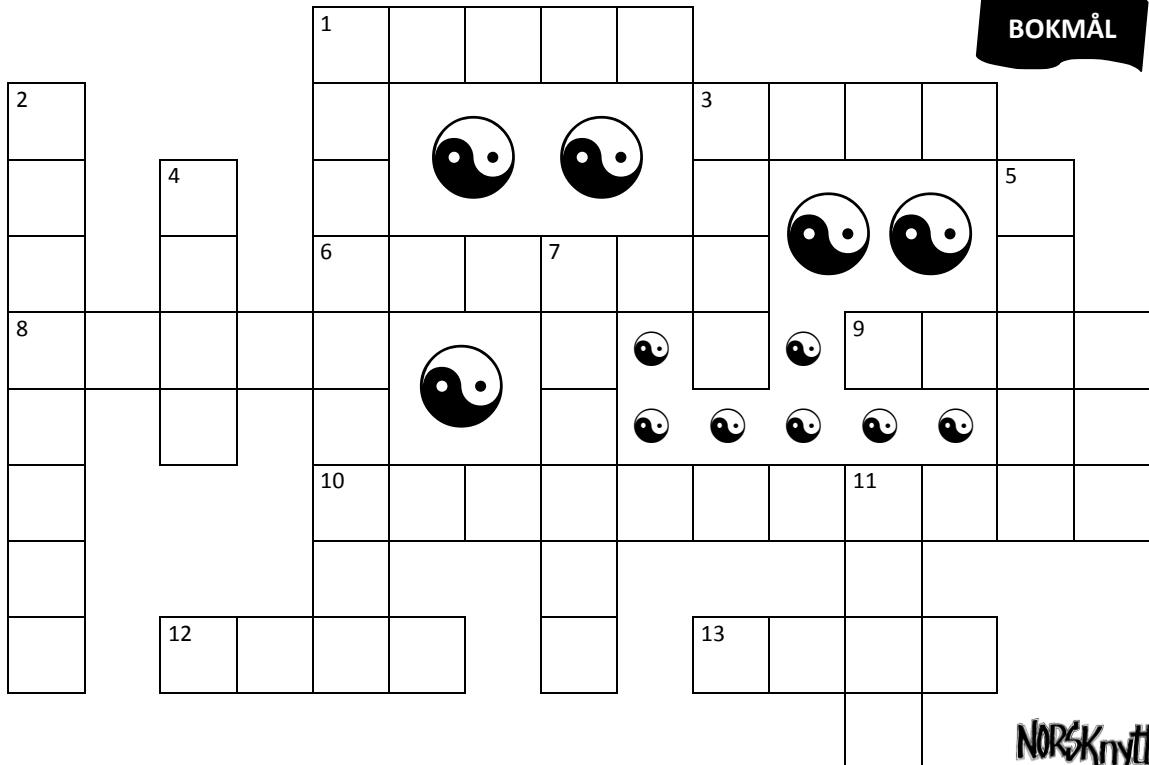
Uttrykket viser til at nokon i villskap eller raseri kan øydeleggje alt dei kjem over. Løysingsordet stammar frå norrønt og tyder mest sannsynleg bjørneserk, eit klesplagg som vikingane tok på seg i strid for å låne krefter frå bjørnen.

10. Gå under •••••

Uttrykket tyder å søkje dekning. Under den andre verdskrigen vart uttrykket ofte brukt om motstandsmenn som gjøymde seg for nazistane.

Ord med historie 7

- Les hjelpetekstene og fyll ut kryssordet.
- Lær deg historien bak de enkelte uttrykkene
- Lær deg hvordan uttrykkene brukes i dag.
- Gå sammen med en annen elev og still spørsmål om hva uttrykkene betyr.

NORSKnytt

VANNRETT

1. Brenne alle *****

Uttrykket betyr å ta en beslutning som ikke kan gjøres om. Særlig brukes uttrykket når noen gjør seg til uvenn med tidligere venner. Uttrykket stammer opprinnelig fra tidligere tiders krigstaktikk. For eksempel satte Vilhelm Erobreren fyr på slike byggverk etter at hæren hans hadde flyktet over elver.

3. Våge seg inn i løvens ****

Uttrykket betyr å oppsøke en fiende eller et farlig sted. I en fabel avslø reven å besøke løven, for reven så bare dyrespor som gikk inn, ikke ut.

6. Krype til *****

Uttrykket betyr å innrømme feil. I gamle dager måtte katolikker krype på bakken mot dette kristne symbolet for å vise sin anger.

8. Den eldre *****

Uttrykket brukes helst om pensjonister og eldre arbeidstakere, men var opprinnelig navnet på en fryktet og erfaren militæravdeling under Napoleon. I Norge brukes løsningsordet mest om de soldatene som passer på slottet.

9. Være stridens ****

Uttrykket viser til en sak eller en person som en konflikt dreier seg om. Opprinnelig stammer uttrykket fra gresk mytologi og den onde gudinnen Eris som kastet en frukt med påskriften «Til den vakreste» inn til tre gudinner. Disse tre gudinnene begynte straks å krangle om hvem som fortjente frukten.

10. Få en *****

Uttrykket betyr å bli utsatt for en streng irettesettelse eller en utskjelling. Når en gutt hadde gått i lære hos en snekker og skulle bli forfremmet til svenn, ble gutten lagt på en benk og behandlet med ulike verktøy, også med en skrubbhøvel. Bokstaver i løsningsordet: EGHILNORVVØ

12. Være ***** på tråden

Uttrykket brukes helst om kvinner som har mange seksualpartnere. Uttrykket stammer fra den tiden klesplagg kunne være vevd på en løs og sjuskete måte, slik at klesdrakten dekket litt for lite av huden.

13. Sette seg på sin høye *****

Nå betyr uttrykket å opptre overlegent. Før ble uttrykket brukt om riddere og adelsmenn som viste makt ved å ri på de største og kraftigste dyrene.

LODDRETT

1. Være *****

Uttrykket betyr at man er konkurs. Uttrykket kommer fra Italia, der pengevekslere drav handel fra en benk (*rotta*) på gata. Hvis pengeveksleren ikke kunne innfri sine forpliktelser, ble benken knust eller banket (*banca*) i stykker.

2. Få ut *****

Uttrykket blir brukt for å få noen til å sette opp tempoet. Egentlig er uttrykket ganske vulgært. Det er kjent at britiske jagerpiloter under den andre verdenskrig kunne bruke uttrykket

overfor kollegaer som ble sittende for lenge på do.

3. Være mann for sin *****

Uttrykket blir brukt om folk som viser at de duger til noe. Visstnok stammer uttrykket fra det gamle Roma, der de frie mennene kunne gå rundt med dette velkjente hodeplagget.

4. Nå skal du til *****!

Uttrykket betyr at noen må gjennom noe ubehagelig, gjerne som en straff. Opprinnelig sa man «til pæls», for offeret ble bundet til en pæl, en stående stokk – i Finnmark på fjære sjø. Løsningsordet er også et personnavn (+s).

5. Koke bort i *****

Uttrykket betyr at noe forsvinner i prat, at det ikke blir noe av det man hadde tenkt å gjøre. Historien til uttrykket startet nok med at kjøttstykker «forsvant» i grønnsakssuppa/fåríkålen.

7. Få ***** i bånn

Uttrykket betyr å komme i gang med noe, eventuelt å oppnå noe seksuelt. Egentlig skriver ordet seg fra fiskere som opplever at fiskekroken når havbunnen. En slik hendelse innebærer en form for napp, i alle fall får fiskeren kontakt med noe. Bokstaver: ENRSTØ

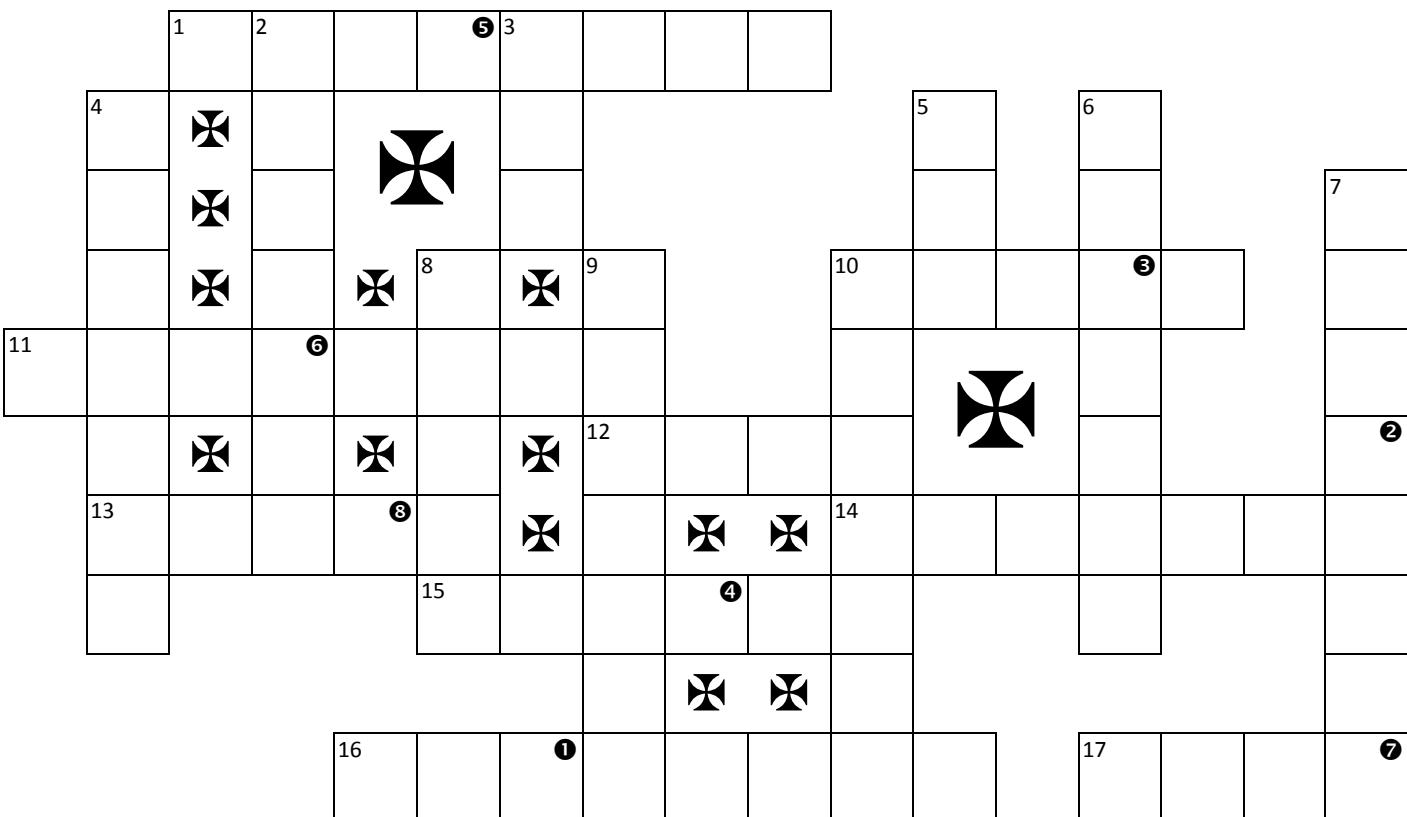
11. Skjære alle over en *****

Uttrykket betyr å behandle alle likt, selv om de er ulike. Uttrykket stammer fra skomakeryrket, der et trestykke var formet som en fot. Denne formen ble brukt til å skjære til og sy fottøy over.

Hver av setningene nedenfor inneholder ett feilstavet ord. Den riktige stavemåten utgjør løsningsordet!

BOKMÅL

KORREKTUR-KRYSS

VANNRETT

1. Molde hadde store sjanser til å pungtere kampen da Viking fikk en spiller utvist.
10. Jeg lurer på om en lærer kan bli populær blandt elevene sine selv om han ikke deler ut godteri hver dag.
11. Gymlæreren hadde ingen vansker med å finne oversakene til de fantastiske prestasjonene.
12. Enhver idiot kan lage omelett med egg. Man må faktisk være litt av et kjeni for å klare det uten.
13. Han satt seg så høye mål i livet at det var meningsløst å arbeide for å nå dem.
14. Da Obama var i Oslo, passet 2500 politifolk på ham – i tillegg til soldater og amerikanske sikkerhetsvakter.
15. Meldingen om at det var gått snøskred et sted mellom skolen og kirken, sente sjokkbølger gjennom den lille bygda.
16. Politiet averterer situasjonen og håper på ærlige tips fra publikum.
17. Halvparten av elevene i klassen påstod at de ville bli flaua vis en av foreldrene deres dukket opp i klasserommet for å fortelle en vits.

LODDRETT

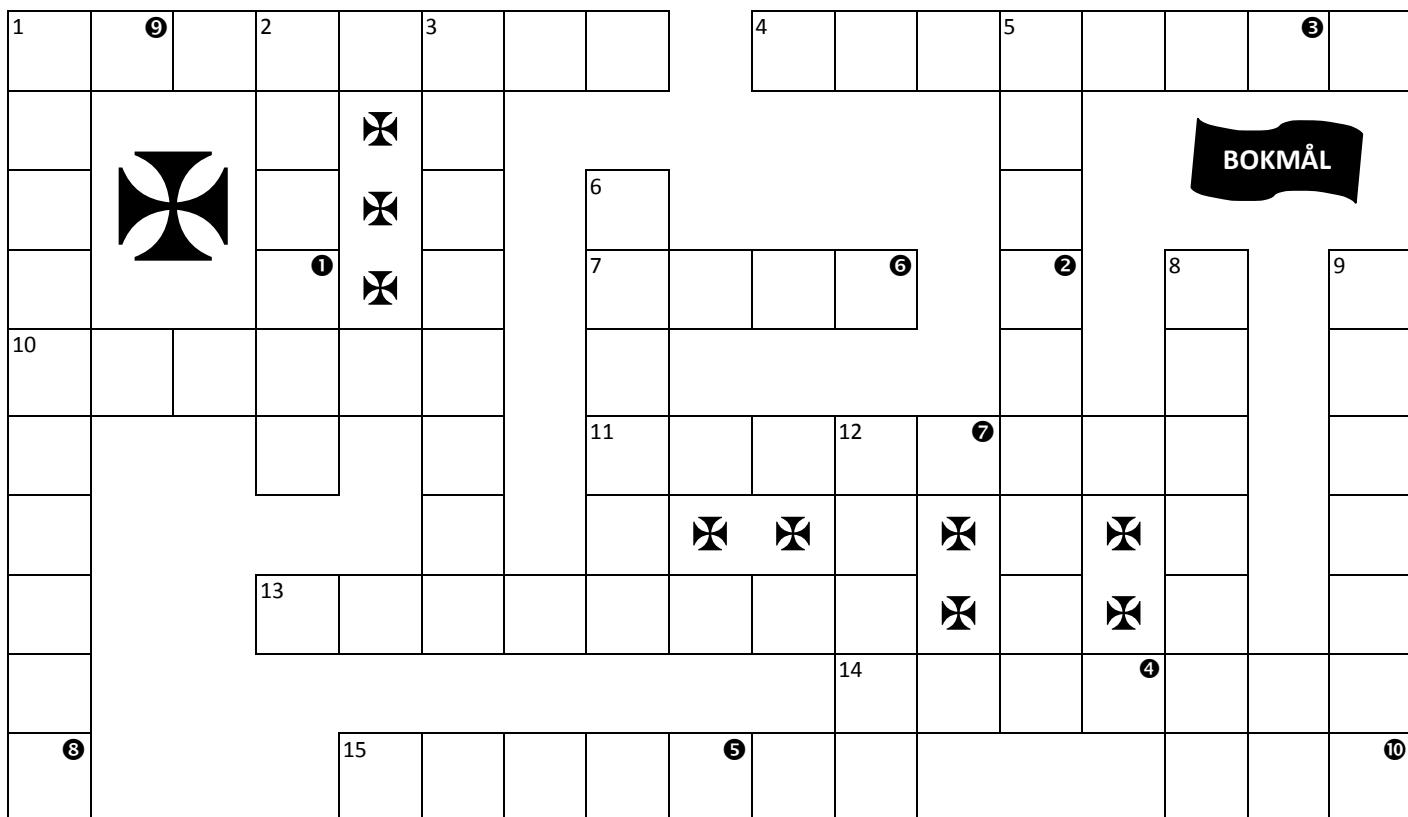
2. Alle dyr vet hva som er sunt for dem, unntatt mennesket.
3. Han tokk mangelen på ros som et tegn på at læreren var stum av beundring.
4. Den som går i fotsporene til andre mennesker, kommer aldri først.
5. Jeg skulle vell ha gjort den leksa jeg fikk i forrige uke, men det var så mørkt og skummelt på rommet mitt, så jeg lot det være.
6. Naboen fant en fugl som var pakket inn i et hånkle.
7. Hun er en dypt religiøs kvinne, men hun tror ikke på at alle mennesker har en engel som svever over dem.
8. Mange foreldre ønsker at barna demses skal bli så perfekte som mulig, men det viktigste er vel at barna blir lykkelige?
9. Hvis den utskjelte ministeren en dag bynte å gå på vannet, ville avisene ha laget overskrifter om at ministeren ikke kan svømme.
10. Helvete er et sted der brittene lager mat, italienerne dirigerer trafikken og tyskerne lager spillefilmene.

Løsningsord:

1	2	3	4	5	6	7	8
---	---	---	---	---	---	---	---

KORREKTUR-KRYSS

Hver av setningene nedenfor inneholder ett feilstavet ord. Den riktige stavemåten utgjør løsningsordet!

VANNRETT

- Guttungen håpte at anmeldelsen ville ende med rettsak, for da kunne det hende at naboen fikk straff for å henge klesvasken på tørk i flaggstanga på 17. mai.
- Noen foreldre mener at ungdommer trenger mye kjærlighet, spesielt når de ikke fortjener det.
- Det er vanskelig å bli sammen med den jenta man er forelska i, men det er ennå vanskeligere å slå opp med henne.
- Da Gud delte ut humoren, kom kvinnen for sent som hun altid gjør. Det er derfor kvinnen er den som ler sist.
- Var det en sinnssyk mann som handlet alene, eller var det en større sammensvergelse, der enten CIA eller mafiaen var innblandet?
- Elevene fikk beskjed om å være helt stille. De fikk bare lov til å bruke blyant og hviskelær.
- Jeg hater husarbeid. Du rer senger, du vasker opp – og seks måneder senere må du begynne på nytt igjen.
- Jeg får av og til ord og setninger i munnen min som jeg kanskje bør passe meg for å si høyt.

Løsningsord:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

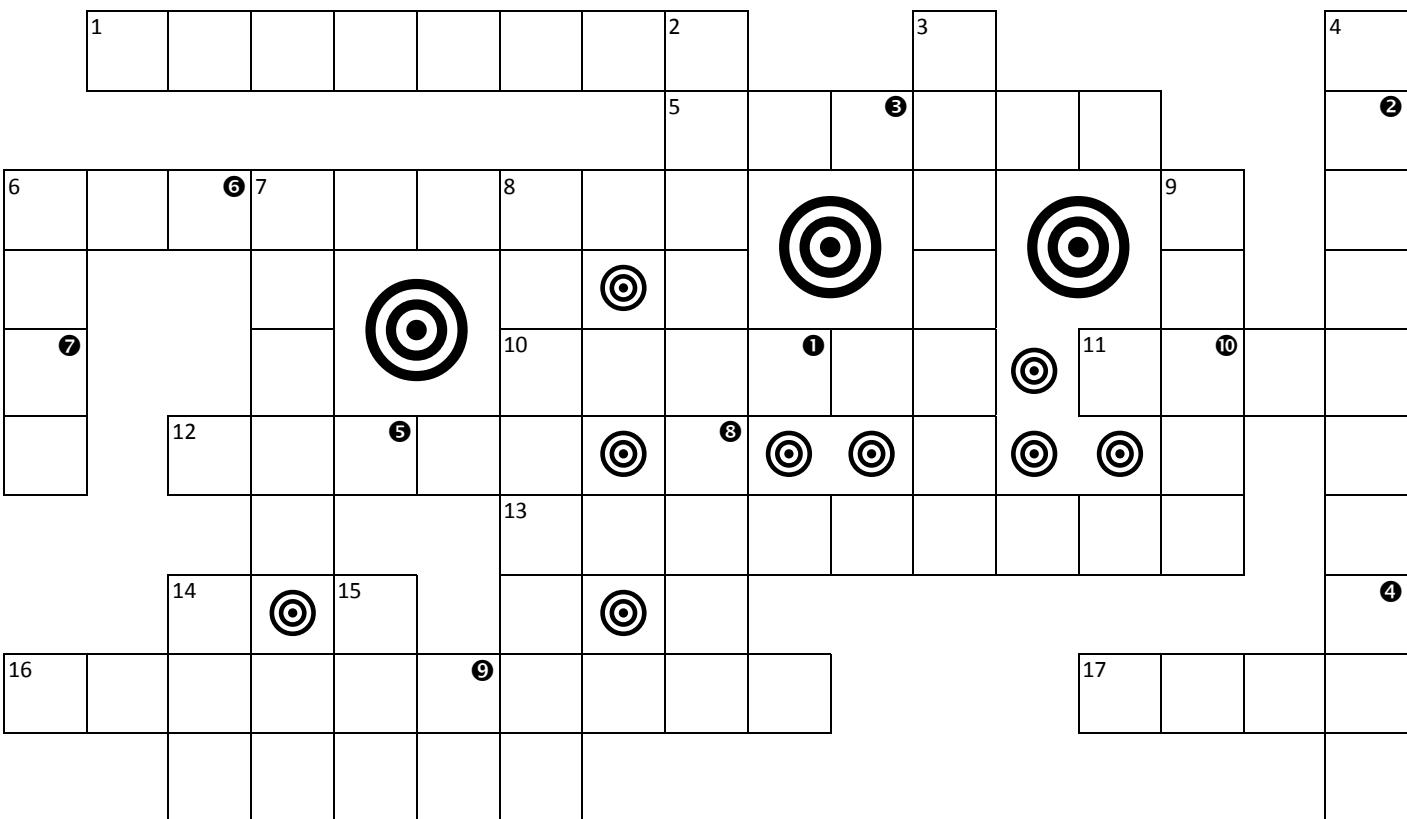
LODDRETT

- Jeg er som menyen på en dyr restaurang. Du kan ikke, men du har ikke råd.
- Jeg skulle kjøpe et eksemplar av boka *Positive tanker*, men så tengte jeg: Hva øren skal det være godt for?
- På 1980-tallet fant forskerne ut at ozonhullet over Antarktis høyst sannsynlig skyldes menneskeskapte utslipps av ozonnedbrytende stoffer som KFK og haloner.
- Vær forsiktig med hva du sier i dag, ellers kan du fort havne i en pinlig sitvasjon i morgen.
- Winston Churchill sa at det værste med en selfmade mann er at han elsker skaperen sin så altfor høyt.
- Slippes frosken i kokene vann, så hopper den ut, men slippes den i en gryte som varmes sakte opp, blir den værende.
- Til desær serverte elevene muffins som var laget etter en hemmelig oppskrift, men ingen kunne forstå hvorfor prisen var høyere enn for hovedretten.
- Du skal aldri nerme deg en okse forfra, en hest bakfra eller en elefant nedenfra.

Kvar av setningane nedanfor inneheld eitt feilstava ord. Den riktige stavemåten er løysingsordet!

KORREKTUR-KRYSS

NYNORSK

VASSRETT

1. Om gjennomsnittsmannen i Brasil seier dei at han er meir religiøs enn paven, men at fotball er religionen.
5. På prøva hadde dei lov å ha med seg penal, men aldri hadde læraren sagt noko om kva for nokre ting dei kunne gøyne der.
6. Soldatane marserte i takt så lenge generalen gjekk framom dei, men etterpå vart det berre kaos.
10. Den 15 år gamle guten, som var svært populær blant kameratane sine, tengte ofte på at han gjorde for lite for dei som fall utanfor.
11. Jentene diskuterte om Magnus Carlsen var eit sjeni i sjakk, men dei nådde ingen konklusjon.
12. Ingenting er så flått her i livet som därleg hugs.
13. Den 27 år gamle fotballspelaren frå Argentina likte därleg at programverten spørte om at han var sinnsjuk, for fotballspelaren sleit sjølv med mørke tankar.
16. På politistasjonen var den nye sjefen like populær som ein brennmagnet i eit badekar.
17. Dei som ikkje har born sjølve, veit ikkje kor gått det er når ungane har lagt seg om kvelden.

LODDRETT

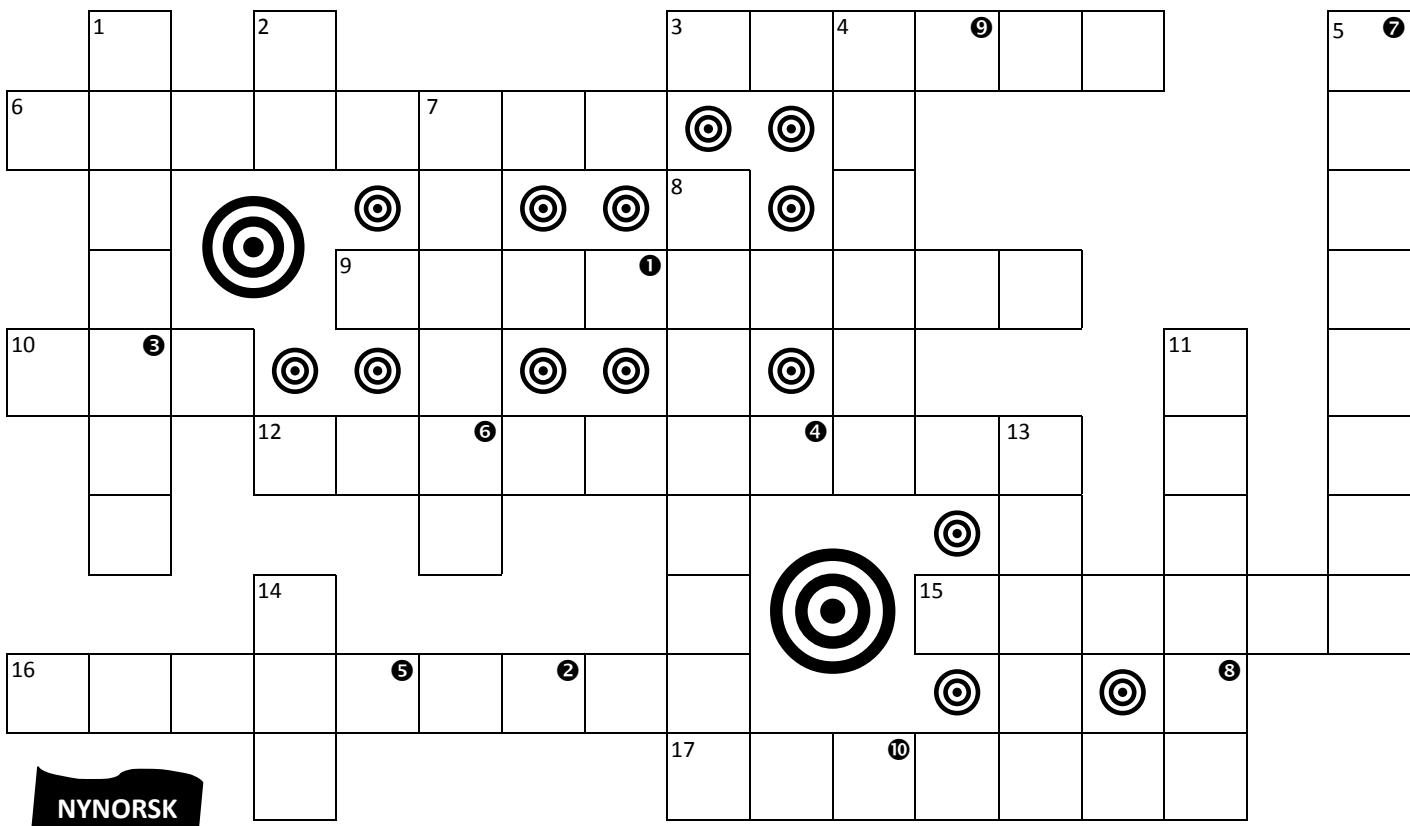
2. Det er spenane å leve, for da får ein sjå korleis det går med jordkloden vår.
3. «Kva ville eg ha gjort anleis om eg hadde fått leve livet mitt ein gong til?» undra Kjell Aukrust. «Da ville eg hatt midtskil», sa han like etterpå.
4. Kva skal eg med tågbilett mellom Trondheim og Bodø når det er til Tromsø eg har tenkt meg?
6. Ein eller annan stad finst det eit menneske som er meint for deg. Kanskje sit han ved sida av deg. Kanskje tek ho seg akkurat no ein kort kvilepause mitt i Sahara.
7. Ei kvinne som ikkje er skjalu, er som ein ball som ikkje kan sprette. Slik lyder eit japansk ordtak.
8. Eleven frykta at han ville bli kalla inn som vitne i ei rettsak, for han hadde ikkje mykje lyst til å fortelje kva som skjedde den kvelden da butikken brann.
9. Han snudde og gjek heim utan å seie fram dei tre orda som han var komen for.
14. «No skal eg vell sleppe å snufse så fælt», sa kjerringa. Ho skar av seg nasen.
15. Alle kvinner vil heller vere vakre en snille.

Løysingsord:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

KORREKTUR-KRYSS

Kvar av setningane nedanfor inneheld eitt feilstava ord. Den riktige stavemåten er løysingsordet!

VASSRETT

3. Dette brevet vart lengre enn vaneleg fordi eg ikkje hadde tid til å skrive kortare.
6. Når eit menske møter skaparen sin ved himmelporten, må han også svare for dei gledene som han ikkje unna seg sjølv.
9. Den beste måten å få eit arbeid til å verke stort og vannskeleg på, er å utsetje det så lenge som mogleg.
10. Eg fekk tilbod om arbeid på to ulike plassar. Eg lukta hardt arbeid på den første, så eg tokk den andre.
12. Det nye postboden var så nyskjerrig at ho spredda opp breva til kundane sine.
15. Mannen som selde meg flybilletten, sa at billetten var gyldig. Derfor synest eg det er dårleg gjort av flyselskapet å påstå det motsette.
16. Den lyshåra eleven skulda på at han fekk hjernteppe på skuleprøvene, men sanninga var nok at eleven sjeldan las meir enn fem minutt på heimeleksene sine.
17. Marie var småsur, for i tileg til å rydde på kjøkenet måtte ho støvsuge både oppe og nede.

LODDRETT

1. Folk tek feil når dei seier at opera ikkje er som det var. Men det er det, og det er nettopp det som er feilen.
2. Det går ann å vere rik utan å vise det fram støtt og stadig.
4. Det mest irriterande med å ha mange nøkklar er at eg av og til kjem til dører utan nøkkelhol.
5. Ein klok mann har sagt at hemleg hat er langt verre enn godt synleg fiendskap.
7. Statistisk sett har menn dobbelt så stor sjangse som kvinner til å få seg firmabil, medan kvinner har dobbelt så stor risiko for å krasje ...
8. Den småsure direktøren mumla i sjegget sitt.
11. Når ein inviterer til midag, er kven som sit på stolane viktigare enn kva som står på bordet.
13. Alt det som bestefaren lærte bort, ønskte barnebarna å gjøyme i hjarta sine.
14. Eg synest fjernsyn er lærerikt. Kvar gong nokon set det på, går eg in på naborommet og les ei god bok.

Løysingsord:

①	②	③	④	⑤	⑥	⑦	⑧	⑨	⑩
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Tegnsettingstest 1 (bokmål) – side 16 og 17**Oppgave 1**

- Svar D. Ingen kommaer. Ordet 'veldig' er et adverb som står til adjektivet 'pent'.

Oppgave 2

- Svar B. Anførselstegnene skal på norsk være vendt på den samme måten som en parentes. På svensk og dansk går anførselstegnene motsatt vei.

Oppgave 3

- Svar A. Komma etter som-setning.

Oppgave 4

- Svar D. '2000-tallet' skriver med kort bindestrek, ikke lang bindestrek. Videre setter vi punktum for å markere ordenstall ('det 21-århundre').

Oppgave 5

- Svar B. Komma mellom sideordnede setninger (eller komma foran 'men'). Alternativ D mangler punktum til slutt.

Oppgave 6

- Svar B. Når forkortelser blir brukt som substantiv, bruker vi bindestrek mellom forkortelsen og bøyningsendelsen. Derfor skriver vi 'tv-ene', 'pc-ene' og 'bh-ene'.

Oppgave 7

- Svar A. Normalt benytter vi ikke apostrofer ved genitivsuttrykk på norsk, verken ved egennavn eller forkortelser. Her skal det heller være apostrof ved c-en i BBC, siden c-en uttales /si/, uten s-lyd til slutt.

Oppgave 8

- Svar A. To apostrofer siden begge de aktuelle ordene avsluttes med en s-lyd til slutt.

Oppgave 9

- Svar A. Slik går også vegg-til-vegg-teppe.

Oppgave 10

- Svar A. Elever som er i tvil, kan finne Språkrådets geografiske ordliste på www.sprakrad.no

Oppgave 11

- Svar B. Ikke apostrof ved 'FN'. Punktumene er tilbake ved flerleddede forkortelser (f.eks.), men ikke for 'USA'.

Oppgave 12

- Svar D. Komma etter leddsetning som kommer først i helsetning.

Oppgave 13

- Svar B. Eleven kan også skrive hele uttrykket med bokstaver: 'syttendemaitoget'.

Oppgave 14

- Svar D. Komma etter som-setninger. Bindestrek mellom 'John Carew' og 'skåringer'.

Oppgave 15

- Svar A. Vi bruker lang tankestrek, ikke kort bindestrek, for å markere tidsrom.

Oppgave 16

- Svar C. Bindestrek mellom 'EU' og 'motstandere'. Stor bokstav i begge ledd når sisteleddet er et egennavn.

Teiknsetjingstest 2 (nynorsk) – side 18 og 19**Oppgåve 1**

- Svar D. Vi bruker normalt ikkje apostrof ved eignamn på norsk, men vi gjer det likevel når eignamnet sluttar på ein s-lyd.

Oppgåve 2

- Svar A. Kanskje ei litt sær oppgåve i ein teiknsetjings-test, men det er svært viktig å bruke riktige teikn også i nettadresser.

Oppgåve 3

- Svar B. Komma etter leddsetning som kjem først i ei heilsetning.

Oppgåve 4

- Svar A. Vi kan binde saman to uttrykk som har det same sisteleddet. Bindestreken plasserer vi etter førsteleddet i det første uttrykket.

Oppgåve 5

- Svar C. Komma etter som-setning.

Oppgåve 6

- Svar D. Vi plasserer spørsmålsteikn på innsida av anførelsteikna, for slike teikn høyrer så tett saman med det som personen seier.

Oppgåve 7

- Svar A. Vi bruker lang tankestrek når streken skal vise til noko som går frå ein stad til ein annan.

Oppgåve 8

- Svar D. Komma etter som-setning.

Oppgåve 9

- Svar A. Først lang tankestrek, så kort bindestrek.

Oppgåve 10

- Svar A. Ved replikkar plasserer vi no kommateiknet på utsida av sitatet. Punktum plasserer vi på innsida når sitatet er ei heil setning.

Oppgåve 11

- Svar B. Mellomrom og tre prikker – ikkje to, frie eller fem prikker.

Oppgåve 12

- Svar A. Stor bokstav når det som kjem etter kolon er ei heil setning. Dessutan komma etter leddsetninga når ho står først i heilsetninga.

Oppgåve 13

- Svar B. Vi bruker lang talestrek som replikkstrek, ikkje kort bindestrek. Komma etter svarord, men òg komma for å skilje svarord frå tiltaleord.

Oppgåve 14

- Svar D. Komma mellom sideordna heilsetninga.

Oppgåve 15

- Svar C. Vi bruker lang tankestrek, ikke kort bindestrek, for å markere tidsrom.

Oppgåve 16

- Svar D. Ei litt sær oppgåve her også, men teikna er svært viktige når elevar skal forklare kor filer er plasserte.

Ord med historie 1 (bokmål) – side 21

Ord med historie 2 (bokmål) – side 22

Ord med historie 3 (bokmål) – side 23

Ord med historie 4 (nynorsk) – side 24

Ord med historie 5 (nynorsk) – side 25

Ord med historie 6 (nynorsk) – side 26

Ord med historie 7 (bokmål) – side 27

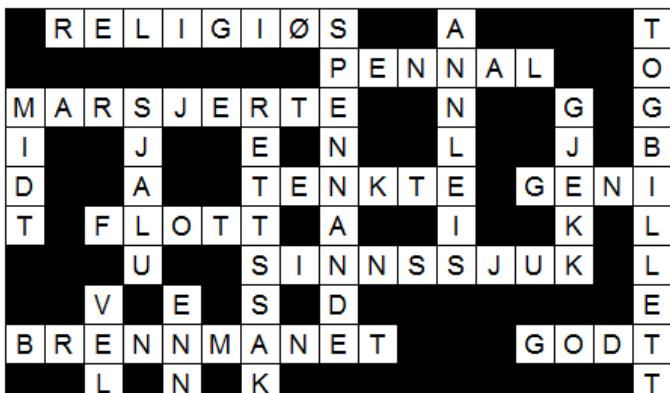
Korrekturkryss 1 (bokmål) – side 28

Korrekturkryss 2 (bokmål) – side 29

Korrekturkryss 3 (nynorsk) – side 30

Korrekturkryss 4 (nynorsk) – side 31

FASIT TIL EVENTYROPPGAVENE

H.C. Andersens eventyr og historier 1 (bokmål) – side 11

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
6	9	11	3	7	1	8	4	2	10	5

Brødrene Grimms eventyr 1 (bokmål) – side 12

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
6	7	5	9	8	2	1	3	11	4	10

Brørne Grimms eventyr 2 (nynorsk) – side 13

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
11	9	10	6	7	4	5	1	2	8	3

Asbjørnsens og Moes eventyr 1 (bokmål) – side 14

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
9	2	1	7	4	5	10	3	11	6	8

Asbjørnsens og Moes eventyr 2 (bokmål) – side 15

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
6	7	5	2	1	10	9	3	8	11	4

Returadresse:
Norsknytt
Postboks 303
7601 LEVANGER

Norsknytt

Norsknytt nummer 3-2009

- 3 Leder
- 4 Kortfilmer til bruk i klasserommet
- 5 Bokomtale: Norsk grammatikk
- 6 Bokomtale: Skriv I
- 8 Handlingskjeder
- 10 Stolbytteleken – om ufin språkbruk i klasserommet
- 11 H.C. Andersens eventyr og historier
- 12 Brødrene Grimms eventyr
- 14 Asbjørnsens og Moes eventyr
- 16 Tegnsettingstest på bokmål
- 18 Tegnsettingstest på nynorsk
- 20 Den nasjonale leseprøven 2009
- 21 Etymologiske kryssord
- 28 Korrekturkryssord
- 32 Ord som lett forveksles